

ISSN 1857-4424

Nr. 9 (99) • Casa de Creație a Republicii Moldova • septembrie 2019

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ȘI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

Nina Crulicovschi

Sumar

ION DORU

Decât horele și cântul n-am nimic mai scump și sfânt1

ION DOMENCO

Cu drag pentru acasă, / Căci dorul mi-e aici, la Borogani ...2

VETA GHIMPU MUNTEANU

Cu numele tău4

LUDMILA NEGRI

„Jocul nostru seamăn n-are”12

NINA BEJAN

O istorie de succes. Academia micilor vedete.....13

ALLA GRĂJDIANU

Vacanța în culori de curcubeu14

GHEORGHE JIGĂU, IURIE MOȘOI, SERAFIM FLOREA, GRIGORE GRIGORESCU

Omagiu colegial unui veritabil intelectual15

ION DEDIU

Un european convins16

ALEXANDRU ȘUȘU

Aici se potolește setea de frumos17

VICTOR PLETOSU

„Familia – izvorul dragostei”19

SILVIA POIANĂ

Prosopul starostelui20

ANATOL EREMIA

Destinul cuvintelor - 27. Termeni sportivi22

ANDA VAHNOVAN

Rostul24

ACULINA POPA

„Trec anii haiducului” cop. 3

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa, redactor-șef

dr. **Varvara Buzilă**,
Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală

dr. hab. **Victor Ghilaș**

dr. **Mariana Cocieru**

Veta Ghimpu-Munteanu,
Teleradio-Moldova

Veronica Caraulan,
Direcția Culturală mun. Bălți

Gheorghe Nicolaescu,
Cabinetul metodic al Ministerului
Educației, Culturii și Cercetării

Dr. Natalia PROCOP,
artist plastic

Streliție XVII, 2017 tehnică mixtă, pânză, 850×850 mm

Adiere V, 2015 batik, bumbac, 850×850 mm

SOCIETATEA CULTURALĂ

Casa de Creație a Republicii Moldova

Proiectul „Realități Culturale”

Tel./fax redacție: (022) 20-25-55
Telefoane: (022)20-25-53, 069392909 (Ion Șarban)
Mob.: 069 39 24 98 (Pavel Popa, redactor-șef)

E-mail: casadecreatie@gmail.com
Adresa: mun. Chișinău, str. București, 68, oficiile 338, 324
Paginare și machetare: „Fox Trading” SRL

ISSN 1857-4424

ION DORU

DECÂT HORELE ȘI CÂNTUL N-AM NIMIC MAI SCUMP ȘI SFÂNT

Acesta este crezul Omului și Artistului Gheorghe Raicu, cu frumoasa-i familie și echipa de artiști amatori din satul Bucuria, raionul Cahul, unde duminica trecută s-a desfășurat cea de-a XXIX-a ediție a Festivalului folcloric regional cu genericul *La vatra horelor bucuriene*, organizat din anul 1990 încoace, cu suportul Consiliului raional Cahul, Secția Cultură (șefă - Svetlana Bulat), administrația publică locală (primar - Dumitru Dermenji), a unor oameni cu suflet mare, împătimiți de tezaurul nostru folcloric.

Evenimentul cultural a întrunit 10 colective, inclusiv - din localitățile cahulene: Bucuria, Badicu-Moldovenesc, Taraclia de Salcie, Zârnești, Cucoara, Pelinei, Andrușul de Jos, din raionul Cantemir: Cârpești și Cania, unul - din satul Frecăței, raionul Reni, Ucraina, având-o și în acest an ca oaspete pe interpretă

de muzică populară din România, Ofelia Haranguș. Localnicii, oaspeții au admirat expozițiile meșterilor populari din Bucuria, dar și din alte localități cahulene și cantemirene.

După parada portului popular, colectivele participante mărșăluind pe drumul central spre Casa de cultură, unde, într-un anturaj rustic original au fost întâmpinați cu pâine și sare, un păhărel de vin de către gazda ospitalieră. A urmat tradiționala horă, în cercul căreia s-au prins cu toții, de la mic la mare. Pe parcursul întregii zile de august, cu soare darnic, pe scena Căminului cultural au răsunat melodii alese, mai noi și mai vechi, dovadă a faptului că aici, la Bucuria, grație eforturilor directorului Căminului cultural, Gheorghe Raicu, a conducătorului artistic al colectivului etnofolcloric *Bucuria*, Dumitru Cicanci, continuă să fie conservat, dezvoltat și promovat folclorul autentic, tra-

dițiile și datinile, ce ne reprezintă ca neam oriunde și oricând. Colectivele etnofolclorice enunțate, dna Otelia Haranguș, grupul din raionul Reni, fluieriștii din Andrușul de Jos (conducător - Ilie Pralea) au bucurat ochii și urechile publicului spectator, aplauzele căruia au înfrumusețat această sărbătoare inedită a cântecului și dansului popular.

În final, colectivele s-au învrednicit de cadouri de preț, Diplome de participare, înmânate de Svetlana Bulat. Dumneaei a apreciat înalt eforturile organizatorilor, care, iată, la anul vor marca frumoasa aniversare de 30 ani de perpetuare a etnosului popular românesc. La rândul-i, Gheorghe Raicu le-a mulțumit tuturor pentru această adevărată horă a prieteniei, a bucuriei pentru toți acei care nu-și uită tradițiile populare, rădăcinile, izvorul mereu viu al neamului românesc.

CU DRAG PENTRU ACASĂ, / CĂCI DORUL MI-E AICI, LA BOROĞANI

Cu acest semnificativ generic s-au desfășurat activitățile culturale organizate de primăria Borogani, raionul Leova și Asociația Obștească a Băștinașilor din localitate, în cadrul zilei Diasporei, la data de 04-05 august 2019, cu motto-ul *Ne-am/ Neam Unit Pentru Vecie*. Borogănenii au avut mulți invitați- originari zburătăciți prin mica Moldovioară, dar și pin străinătăți.

Întâlnirea de suflet a început la primăria satului, unde oaspeții dragi au fost întâmpinați de către primara Elena Savițchi, cu tradiționala pâine și sare, cu un păhărel de vin moldovenesc, după care a urmat o improvizată masă rotundă, în cadrul căreia cei desprinși cu voia sau fără voința lor de baștină au venit cu sugestii, propuneri concrete vis-a-vis de prosperarea localității. În mesaje lor, oaspeții s-au arătat satisfăcuți de activitățile de ultimă oră ale primăriei, Consiliului local, Asociației Băștinailor condusă de Sofia Răileanu, prin osârdia cărora sunt implementate mai multe proiecte comunitare. Este laudabil faptul

că în anul trecut localitatea a devenit partener al Programului USAID *Comunitatea mea*, fiind selectată competitiv (alături de alte 20 din 120 localități din țară!) partener al Programului amintit. Anticipând evenimentele, vom remarca că, în cadrul mesei rotunde, directorul Centrului CONTACT Cahul, Silvia Strelciuc, a înmănat Asociației Obștești a Băștinașilor din Borogani, Certificatul de grant în sumă de 4.875 \$ USD pentru implementarea proiectului *Crearea condițiilor de odihnă activă și un stil de viață sănătos pentru cetățenii din s. Borogani*, Leova (edificarea unui stadion sătesc modern). Cei prezenți au apreciat și susținut implementarea în localitate a proiectului edificării unui teren sportiv modern, oferindu-se să susțină proiectul; au discutat deschis, cu sinceritate cu ce pot ei ajuta satul natal, având drept repere exemplele altor raioane-deschiderea unor tabere de vară pentru copii și adolescenți; oferirea unor prânzuri calde pentru oamenii în etate, păturile dezavantajate; burse de merit pentru cei mai

buni elevi; procurarea de utilaj, echipamente pentru terenurile de joacă și sportive; editarea monografiei satului ș.a. Au fost lansate propuneri concrete, cum ar fi - crearea bazei de date a tuturor băștinașilor; împrejmuirea cu un gard a gunoștii din sat; intensificarea educației ecologice a populației și, în primul rând, a copiilor; elaborarea și editarea monografiei personalităților localității etc.

După ce a făcut o succintă trecere în revistă a evenimentelor de ultimă oră din Borogani, i-a familiarizat pe participanții la masa rotundă cu bugetul localității, cu activitățile comunitare, planurile pe viitor, Primara Elena Savițchi a ținut să remarce aportul băștinașilor la opera de dezvoltare și prosperare a localității. Dumneaei a subliniat că, bunăoară, Octavian Ciobanu a asigurat cu echipamentul necesar terenul de joacă, cu îmbărcminte călduroasă familiile social-vulnerabile; Sofia Rusu și Vasile Starțun au contribuit la elaborarea Panoului informativ *Ialpujel-hotar dintre imperii*; Elena Dănăilă-Bârsan a oferit cadouri, a

confeționat manual decorul, a organizat atelierul de Oregami de Ziua Copiilor; Ana Secriereu a reușit să sape o fântână la grădinița de copii, să amenajaze un izvor la cimitirul din sat; Cristian Popovschi a confeționat mobilierul pentru muzeul și biblioteca satului; a devenit o frumoasă tradiție ca, de Crăciun, Paște, cu ocazia unor evenimente culturale, agenții economici din sat oferă cadouri copiilor, păturilor social-vulnerabile, inițiative valoroase, cărora Primara le-a dat o înaltă apreciere, făcând apel de a le urma pe viitor.

Ziua Diasporei a continuat pe podul peste Ialpujel, din preajma Casei de cultură, unde a fost inaugurat Pannoul informativ *Ialpujel-hotar dintre imperii*, precedat de înscenarea teatrală pe această temă. Nu toți cunosc, probabil, că între aa.1856-1878, Ialpujel a fost râuleț de hotar dintre Imperiul Rus și cel Otoman (Tratatul de la Paris), satul Borogani fu împărțit în două, hotarul fiind stabilit de-a lungul apei, privându-i pe săteni, frați, surori, rude de dreptul de a comunica liber, a merge în ospeție de sărbători, ei fiind nevoiți să comunice doar peste gardul de sârmă ghimpată. Scenele teatralizate au fost pline de emoții și trăiri sufletești, majoritatea celor prezenți urmărindu-le cu lacrimi în ochi, acestea finalizând-se cu ridicarea hotarului dintre cele două părți ale satului...

Evident, *miezul* întâlnirii l-a constituit programul cultural-artis-

tic, cu participarea elevilor, colectivului etnofolcloric *Busuioc moldovenesc*, al elevilor de la gimnaziul și liceul din sat, dar și al oaspeților din județul Vâlcea, de dincolo de Prut, cu care borogănenii întrețin de ani buni relații de prietenie. O semnificație aparte a sărbătorii l-a constituit conferirea, prin decizia Consiliului local, a titlului onorific de *Cetățean de Onoare* ilustrului traumatolog ortoped, medicului Centrului Ortopedic din Chișinău, Vasile Starșun, cu care borogănenii se mândresc pe bună dreptate. În Cartea de Onoare a localității, dumnealui a scris că este onorat de această apreciere a sătenilor și că titlul dat îl obligă să fie și mai receptiv la orice apel al localnicilor.

Manifestările de sărbătoare au continuat până seara târziu, culminând, desigur, cu tradiționala Horă moldovenească, în iureșul căreia s-au prins cu toții - de la mic la mare - cu sincera speranță de a fi mai uniți, a pune umărul care și cum poate la dezvoltarea, amenajarea și prosperarea satului drag, a vetrei străbune.

Iar a doua zi, ne-a înfrormat Ecaterina Odagiu, profesoară de istorie, director-fondator al Muzeului satului Borogani, grație doamnei Zenovia Zamfir, scriitoare, reprezentanta Bibliotecii Județene *Antim Ivireanul*, din Râmnicu Vâlcea, borogănenii au avut parte de o întâlnire, cu participarea doamnelor Lucia Danciu, Maria Catană, Liana Catană, Lud-

mila Pătroi, interpretul de muzică populară Mihai Bodegan din Petroșani. Ultimul a încântat publicul cu melodii populare din Ardeal, Oltenia și Moldova, a rapsodului neamului nostru, Nicolae Sulac. Întâlnirea de la Muzeul de Istorie și Etnografie, cu angajații din instituțiile de învățământ, localnici și elevi din sat, a fost bogată în clipe irepetabile: Zenovia Zamfir a fascinat auditoriul, vorbind cu multă dăruire despre conținutul cărților sale - *Monografia comunei Stănești* și *Vrednicul de pomenire Patriarhul Justinian Marina*. Colega ei, scriitoarea Maria Catană, a prezentat lucrarea *Trecut și prezent în comuna Glăvile*. În continuare asistența a aflat despre impresionantele lăcașe de cult din Valea Jiului, activitatea Bibliotecii Județene *Antim Ivireanul* din Râmnicu Vâlcea și aparițiile scriitoricești din zonă. Am onorat memoria regretatului scriitor și publicist Ștefan Nemeșec, autorul *Mineriadei literare*, la care a participat și eleva Elena Jalbă din Borogani. Oaspeții ne-au oferit în dar o bogată colecție de carte românească și Monumentala lucrare a scriitorului George Călinescu, *Istoria Literaturii române de la origini până în prezent*, adevărată comoară a neamului.

Neândoielnic, evenimentele desfășurate cu ocazia Zilei Diasporei la Borogani vor rămâne în memoria sătenilor, despre ele se va pomeni peste ani.

CU NUMELE TĂU

Veta Ghimpu Munteanu: O voce unică, o prezență scenică dramatică prin exelență, o fire neordinară cu un destin aparte.

Când zic numele Nina Crulicovschi imaginar îmi apare o pasăre cu aripa frântă, răpusă în zbor, dar care știe din nou și din nou să se înalțe prin cântec deasupra rutinei, deasupra răutăților și a greutăților spre lumină. Poate cam multă metaforă am pus în ceea ce am spus despre tine, Nina, dar anume așa te văd.

Nina Crulicovschi: Ai spus un adevăr, dragă Veta. Într-adevăr, soarta mea a fost foarte dificilă. Într-un timp mă prefăcusem în cenușă, 12 ani am fost pe drumuri fără lucru.

V.Gh.M.: Tu ești cântăreața cu o voce deosebită. Ai foarte mulți admiratori care te iubesc cu adevărat și bineînțeles că vor să știe cât mai multe despre artista îndrăgită. Dar când e vorba de viața ta privată, parcă ar fi învăluită untr-un mister. Acest mister, bănuiesc, că nici tu nu l-ai dezlegat până la capăt. De aceea, hai s-o începem cu începutul. Unde te-ai născut și în ce familie?

N.C.: M-am născut la Ural lângă Celeabinsk, orașelul Kurgan, sovhozul Bolșevic. Pe timpul când făceam actele pentru plecări peste hotare colegii în glumă îmi ziceau "bolișevică".

V.Gh.M.: Cum au ajuns părinții tăi pe acele meleaguri?

N.C.: Buneii mei, Ana și Simion Crulicovschi, împreună cu tata Constantin, care avea pe atunci vreo 19-20 de ani, au fost deportați din satul Mășcăuți, județul Florești. Iar părinții mamei Iulia, Vera și Grigore Țurcanu, au fost ridicați din satul Nucăreni, la vreo 6 km. de satul tatei. Atunci când a fost ridicată familia Crulicovschi bunica Ana a fugit și s-a ascuns, au fost deportați doar bunelul și tata. Bunica timp de 3 ani s-a ascuns prin beciuri și poduri și înțelegând că ei nu se vor mai întoarce a venit singură din Moldova la Kurgan, neștiind nici un cuvânt rusește. Dar i-a găsit.

Tata și mama au făcut cunoștință acolo în Siberia. Pe tata când l-au ridicat în Siberia avea două diplome, unde de învățător de clasele primare și alta de la școala de agronomie. Ajuns aici imediat i-au dat serviciu. Bunelul, însă, din păcate a fost închis într-un lagăr pe 15 ani. Era un om foarte înstărit cu magazine, cu tot pământul de prin jurul satului cumpărat, cu pădure, cu iaz. Eu acum trei ani am descoperit aceste lucruri și am început să plâng. O viață am umblat cu mâna întinsă, iar bunelul

dispunea de atâtea bogății. Tatăl bunelului meu – Franț Crulicovschi de viță nobilă era originar din Polonia, cu mari bogății și cu un castel pe lângă Varșovia. În timpul revoluției acest Franț Crulicovschi a trecut de partea săracilor. Lupta cu nelegiuirile. Împreună cu copiii lui, printre care și bunelul Simion au fugit în Ucraina și pe urmă s-au stabilit în Basarabia. Au fost deportați toți în 1949. După cum ziceam, taică-meu a fost imediat angajat în câmpul muncii. Avea în subordonare trei sovhozuri. Era iarnă, noaptea se întorcea acasă cu brica de la lucru și deodată a auzit un plânset de copil. A oprit calul, a coborât și luminând cu lanterna a observat urme de copil după care s-a îndreptat și a dat de un copilăș de vre-o 4-5 anișor singur în toiul nopții, în imensitatea ceea de zăpadă de unde nu se vedea nici urmă de casă. S-a adresat copilului în limba rusă, iar acesta i-a răspuns în română, arătând într-o direcție și spunând – mama, tata. A luat copilul și a mers în partea în care arăta și acolo a dat de vreo 16-17 familii care locuiau în bordeie în condiții de nedescris. Pe pereți curgea apa, o antisaniție totală. Au fost lepădați pe un șes să supraviețuiască cum pot. Printre aceste familii era și familia mamei. Acolo, tata a văzut-o pe mama pentru prima dată. A doua

zi tata împreună cu ceilalți moldove-
ni deportați, au ajutat aceste familii,
i-au scos de acolo și i-au adus în sat,
le-au găsit servicii. Tata se îndrăgos-
tise de mama care avea pe atunci 16
ani. S-au căsătorit și la 17 ani mama
m-a adus pe lume. Am fost zămisliță
și născută din mare dragoste. La doi
ani și jumătate s-a născut și sora mea
- Victoria. Când Victoria avea 3 luni
părinții mei au diorțat și nu știu de
ce judecata a hotărât ca eu să rămân
cu tata și cu bunicii de pe tată, iar
sora mai mică cu mama. Cu sora mea
prima dată m-am văzut când aveam
20 de ani, iar ea 17 și jumătate.

V.Gh.M.: Bine, părinții erau
divorțați, dar voi surorile de ce nu
v-ați întâlnit?

N.C.: După ce a murit Stalin
mama și tata au fost eliberați. Mama
s-a întors la Chișinău unde avea casă
în sectorul Buicani împreună cu
două surori, un frate al ei, pe care
de altfel îi ajutase să crească taică-meu
acolo în Siberia și cu sora mea. Dar
tata a mai stat 9 ani în Siberia, fiind-
că nu-i permiteau să plece. O dată a
încercat să fugă, a vândut din casă
tot ce a putut și i-a spus unui pri-
eten că va încerca să fugă. Tocmai
acest, așa zis prieten, l-a și turnat
autorităților și am fost toți întorși
de la gara de trenuri din Kurgan –

tata, bunelul, bunica și eu. Tata a fost
amenințat că dacă mai face o dată
așa ceva v-a fi închis. Ei aveau mare
nevoie de el ca specialist. Tata de-
scoperise niște pesticide de stărpire
a buruienelor că nici nu era nevoie
să prășești porumbul.

V.Gh.M.: Cum a fost viața ta de
copil fără mamă, cu tata și bunicii?
Te iubeau, te mângâiau?

N.C.: Eu n-am fost niciodată
îmbrățișată, mângâiată, sărutată
de bunica mea sau alintată. Eu nu
cunoșteam aceste sentimente. Am
crescut ca un băiat în brutalitate
foarte mare. De morți nu se vorbește
de rău, dar am avut o copilărie foar-
te grea de care nici nu vreau să-mi
amintesc.

V.Gh.M.: Câți ani aveai când ai
venit în Moldova și ce limbă vorbeai
atunci?

N.C.: Aveam 6 ani și jumătate, nu
cunoșteam nici un cuvânt în limba
maternă. Vorbeam rusa și tătara, pe
care apoi am uitat-o. Tata fugise to-
tuși din Siberia, fără acte, că așa și
nu-i permiteau să se întoarcă acasă.
L-a trimis întâi pe bunelul, apoi pe
mine cu bunica, apoi peste trei luni a
ajuns și el în Moldova. Ne oprisem la
rude în Măscăuți și când tata a ajuns
la noi mi s-a adresat în limba rusă,
iar eu i-am răspuns într-o română

perfectă: *Ce vrei, tată?* Copiii prind
repede limbile. Tata fiind foarte ager
a găsit legături pe la Ministerul de
Externe și și-a făcut pașaport. A
fost ajutat să-și găsească și serviciu.
A fost angajat ca agronom în satul
Japca, un sat delăsat și sărac, dar în
trei ani de zile tata l-a ridicat la un
nivel foarte înalt și s-a învrednicit
chiar și de Drapelul Roșu. Tot acolo
se află și mănăstirea Japca. Din clasa
întâia până în a treia mi-am petre-
cut copilăria pe teritoriul mănăstirii.
Tata le-a ajutat foarte mult pe
măicuțele de acolo. În 1966 statul
luase toate pământurile mănăstirii,
le lăsase vreo 20 de sote. Atunci
maica stareță, în semn de protest,
s-a închis într-o chilie din stâncă și
acolo a murit de foame. Iar celelalte
s-au aruncat în Nistru, deși știau că
săvârșesc un mare păcat. A fost o
mare tragedie. Ei, uite, tata a încercat
să ajute mănăstirea cum putea. Noua
maică stareță, toate trei veri cât am
fost în sat, mă lua des la ea în chilie.
Eram un copil nesupus, mă băteam
cu toți băieții, eram mereu zdrelită
și cu nasul spart. Puteam fi văzută în
mijlocul Nistrului. Altă dată mi-am
dat drumul într-o fântână părăsită,
suindu-mă într-o căldare.

V.Gh.M.: Când ai mers la școală
cum te-au primit colegii?

N.C.: Foarte bine. Pe atunci
lumea era foarte bună și omenoasă.
În sat oamenii niciodată nu încuia-
ușile la case. Veacul XX a fost pen-
tru oamenii noștri cu foarte multe
încercări și greutăți, dar reușeau să
rămână buni.

V.Gh.M.: Cât timp ai fost în Sibe-
ria, apoi venită aici, nu-ți doreai s-o
vezi pe mama?

N.C.: Mereu. Prin clasa a IV
mi-am dat seama că trăiesc mai al-
tfel decât alți copii. Eram și foarte
obișnuită. După bătaii urâte fugeam
în grădină și plângeam în hohote,
strigând: – *Unde ești, mamă, vino și
mă scoate de aici!* Când eram prin
clasa a VI-a tata s-a săturat de plân-
setele mele și m-a adus la Chișinău
la mama. Am intrat în curtea casei
surorii mamei care a plecat imediat
să o cheme. Când mama a intrat pe
poartă tata s-a dus în casă, proba-

bil ca să nu vadă și să nu audă ce discutăm. Ea s-a așezat lângă mine, m-a îmbrățișat și a început să plângă în hohote. Apoi s-a sculat și a plecat. Nu a vorbit un cuvânt cu mine. (Nina plânge).

V.Gh.M.: Atunci, copil fiind, erai separată pe mama?

N.C.: Nu am fost niciodată supărată pe ea, deși taică-meu îmi spunea că m-a părăsit. Ea era nevoită să se comporte așa, i se pusese niște condiții. O iubesc atât de mult și o simt. Tot timpul în momentele grele ea mă apară. Eu i-am simțit sfârșitul. A decedat la 42 de ani de leucemie. Eu aveam 24 de ani și eram angajată Orchestrei de muzică populară *Lăutarii* condusă de Nicolae Sulac. Eram într-o deplasare la Ungheni. Vreo trei zile la rând nu mai puteam vorbi deloc, mă așezam în autocar în spate și întruna plângeam și nici nu știam de ce. Când am intrat în scenă orchestra mi-a dat tonalitatea dar eu nu puteam începe cântecul și am izbucnit în plâns în fața spectatorului. Lumea nu înțelegea ce e cu mine, iar Nicolae Sulac m-a învinuit că fac teatru. Când am venit a treia seară după concert în hotel am găsit o telegramă pe care mi-a trimis-o o prietenă de a mea înștiințându-mă că a murit mama. Tata știa, dar nu mi-a spus, nu m-a anunțat. Nicolae Sulac s-a mirat de intuiția mea și și-a cerut iertare pentru că m-a jignit. În noaptea când mama a decedat, spre

dimineată, eu dormeam în camera de hotel singură, pentru că eram unica femeie în colectiv. Pe la ora patru, ușa care era încuiată cu cheia s-a deschis singură concomitent cu geamul, iar în prag a căzut o mătură care nu știu de unde s-a luat.

V.Gh.M.: Tu atunci ai citit aceste semene, ai intuit că se întâmplă ceva?

N.C.: Da, bineînțeles. Eu sunt cu cosmosul, cu divinitatea de mică, pentru că în acei 3 ani petrecuți la mănăstirea din Japca cu mine s-a întâmplat ceva frumos.

V.Gh.M.: Spuneai că ai făcut Școala de muzică din Florești.

N.C.: Da, după Japca, tata cumpărase casă în satul Ghindești, care era la 20 km. de Florești și eu făceam naveta zilnic.

V.Gh.M.: Cum a fost întâmplarea cu muzica?

N.C.: Tata avea auz absolut, îi plăcea foarte mult muzica. Cânta la vioară și la acordeon. Aveam în casă 2 viori, 2 acordeoane, dintre care unul nemțesc. Timbral, vocea mea este copia absolută a vocii tatălui meu. Maică-mea cânta și ea foarte frumos, dar era soprană. Tata îmi povestea că în Siberia ambii cântau în diverse spectacole. Pe când eram elevă la școala din Ghindești am început să cânt la serbările școlarești. Ai mei auzind că am voce au hotărât să mă dea la școala din Florești. Mai târziu am venit la Colegiul Ștefan Neaga, la facultatea Muzicologie care mi-a și pus baza culturii muzicale pe care

o am. Pe când studiam la Colegiu, Serghei Ciuhrii m-a luat în Orchestra de muzică populară *Mărțișor*. El m-a descoperit ca cântăreață. Aici am cântat timp de doi ani, apoi a aflat de mine Serghei Lunchevici și m-a angajat în Orchestra de muzică populară *Fluieraș*.

Până a fi invitată la *Fluieraș* mi se dăduse o cameră în cămin. Intrasem în grațiile lui Ivan Bodiș căruia îi plăcea vocea mea. Dar cum am trecut la *Fluieraș* mi s-a luat această cameră.

V.Gh.M.: Când a venit tatăl tău la Chișinău și de ce a venit la tine? Tu erai deja om matur, aveai viața ta?

N.C.: Tata a venit în 1974. Eu atunci eram pe drumuri. Plecasem de la *Fluieraș* și o jumătate de an nu am activat nicăieri. Abia în 1975 m-a luat Nicolae Sulac în orchestra lui. Locuiam la căminul Filarmonicii. Iar tata a fost invitat la Combinatul de tutun pe post de șef care primea stocurile de tutun din întreaga Moldovă. I s-a dat și lui o cameră de cămin. Iar mie foarte repede, tot prin intermediul lui Bodiș, mi s-a dat fără rând un apartament cooperativ cu două odăi. Și atunci tata a hotărât să treacă să locuiască la mine, am adus-o și pe bunica de la țară. Bunica cu tata locuiau într-o cameră, iar eu în alta.

V.Gh.M.: Dacă tatăl tău era foarte dur cu tine, de ce ai fost de acord cu aceste condiții?

N.C.: Eu aveam foarte mare frică de el. Și apoi eu nu aveam bani, dar el a vândut casa din Ghindești și a depus prima cotă de 2500 ruble. Deși aveam 24-25 de ani, nu cunoșteam legile, în acest apartament aveau cotă parte 3 persoane. Eu, tata și bunica. El a făcut toate actele ca apoi să-mi spună să plec din apartament că este al lui.

V.Gh.M.: Și ai plecat?

N.C.: Nu am plecat, am stat și am răbdat toate înjosirile lui. Nu aveam unde să mă duc.

V.Gh.M.: Îmi vorbești de tatăl tău ca de un om deștept, foarte priceput și talentat, de unde atunci această duritate și răutate în el?

N.C.: Eu cred că s-a întâmplat ceva cu el încă în Siberia. Odată îl înhățase miliția și a fost băgat în *Cionnâi voron*. Cine era băgat în această mașină nu se mai întorcea, nu se mai știa nimic de persoana luată. El însă a scăpat, fiindcă într-adevăr, era foarte ager. A fost atunci bătut și schinjiuit vreo 2 zile. Fusesse dus la vreo 500 km. de Kurgan. El însă a știut să răspundă atât de deștept la provocări că a fost eliberat. Atunci când i-au permis să plece a avut îndrăzneala să le spună să-l ducă de unde l-au luat. Tot Kurganul știa de acest caz.

V.Gh.M.: Bine, a trecut cu adevărat prin multe încercări, a fost bătut, apoi a pierdut femeia iubită, cine știe ce i-au mai făcut atunci când a fost dus de miliție. Cum putea, totuși, să lovească în copilul care i-a rămas în îngrijire? Erai atât de rea?

N.C.: Doamne ferește. În care ungher mă puneau acolo stăteam. La școală învățam foarte bine. Parcă nu avea motive.

V.Gh.M.: Se razbuna?

N.C.: Probabil. Eu cu ani în urmă am ajuns la o concluzie. De câte ori se înfuria pe mine îmi reproșa că seamănă leit mamei în tinerețe. Deși de pe poze eu nu văd asemănarea. Obijduindu-mă pe mine se răzbuna pe mama. Ce a fost între ei nici până azi nu cunosc secretul. Când voi ajunge acolo sus la ei poate voi afla.

V.Gh.M.: După divorțul cu maică-ta, taică-tău s-a mai căsătorit?

N.C.: Vai, de câte ori. La Japca am avut o mamă vitregă pe nume Maria cu care am și poză împreună. Cu ea mă împăcam cel mai bine. Era medic de profesie, avea studii superioare. Era blândă cu mine. Dar nu au stat mult împreună. Pe urmă au fost altele și altele care nu mă primeau sufletește. Refugiul și alinarea durerii sufletești o găseam în cititul cărților. Citeam foarte mult. Până în clasa a X-a am citit toate cărțile din biblioteca din Ghindești. Bibliotecara se vedea nevoită să-mi aducă cărți și din biblioteca ei personală. Eu de firea mea eram foarte blândă și iertătoare, poate de aceea mă aveau de prostută. Eram foarte sensibilă. Fiind deja studentă la *Ștefan Neaga* ascultam multă muzică clasică și de pian. Eu am făcut facultatea de muzicologie, care presupune solfegiu, analiză, teorie. Ei, muzica clasică m-a format esențial.

V.Gh.M.: Crescută într-o familie incompletă, lipsită de dragoste și mângâiere, atunci când ai ajuns la vârsta dragostei nu te-ai temut de acest sentiment?

N.C.: Din păcate prima dragoste a fost un eșec. M-am îndrăgostit de cine nu trebuia. Eu nu vorbesc de prima dragoste din copilărie, de la școală. Vecinul meu Nicolae îmi puneau flori pe gard. Am atâtea poze cu el. Acest sentiment oricum nu se uită. Prima dragoste matură a fost față de cineva foarte omenos de la care am învățat multe lucruri bune, pentru că eu de firea mea nu mă descurcam absolut deloc în viață. Eram foarte credulă, tot ce mi se spunea luam drept adevăr. Dar relația cu acest bărbat nu a mers. Nu vreau să mai vorbesc acum de el, mai ales că nici nu mai este în viață.

V.Gh.M.: Eu nu pot încă să cred că taică-tău după ce a pus mâna pe apartamentul tău a încercat să te scoată din casă. De ce te ura așa de mult?

N.C.: Nu înțeleg nici eu. Într-adevăr era foarte dur și-i mai plăcea și păhăruțul. Lumea spunea că tatăl meu era un bărbat frumos și arătos. Eu de frica lui nici nu vedeam aceste lucruri. Femeile mureau

după el, cred că cineva dintre ele i-a și făcut ceva. Findcă această agresivitate și negativism a apărut la el după vârsta de 19 ani. Tatăl lui și bunelul meu Simion era pâinea lui Dumnezeu. De multe ori taică meu mă învinuia că-i semăn bunelului la fire. Când taică meu lua un pahar de alcool se transfigura, îi bătea pe toți la rând. Ce-i drept pe bunelul nu-l atingea. Îl iubea enorm. Dar pe bunica o bătea.

V.Gh.M.: Pe mama lui?

N.C.: Da.

V.Gh.M.: Păi atunci la ce te mai puteai aștepta tu? Cât ai stat cu ei împreună?

N.C.: Până la 40 de ani. Bunicăi am fost nevoită să-i cumpăr o casuță în satul ei că nu mai rezista să stea împreună cu tata. Am împrumutat 500 de ruble și am cumpărat acea casă. Eram în turneu în Novosibirsk când m-a telefonat prietena mea la hotel și mi-a spus să vin mai repede acasă, că a scos-o mai mult moartă pe bunica din mâinile lui tata. Of, Doamne, eu azi fac un mare păcat că povestesc aceste lucruri.

V.Gh.M.: Spui niște adevăruri groaznice. Se spune că despre morți nu se vorbește de rău, ori nu se vorbește în general. Să te ierte Dumnezeu că ești nevoită să vorbești despre aceste lucruri și pe mine că te provoc la astfel de destăinuiri. Dar ceea ce lași în urmă, aceea ai.

N.C.: După ce am dus-o pe bunica la țară, am rămas doar eu cu tata. Atunci a început coșmarul meu adevărat. Iată în acea perioadă a intrat la mine Aurel Margine, la îndemnul Dariei Radu, să-mi propună o pereche de pantofi. Mama lui lucra la bază și putea face rost de stoffe și încălțăminte. Ei, uite, când a intrat Aurel, tata m-a luat la bătaie. Atunci Aurel a hotărât să nu mă lase singură, se temea să nu mă omoare. A rămas în camera mea, iar tata beat a plecat în cameră împreună cu iubita lui. Am plans toată noaptea. Noroc că aveam ieșire la balcon și puteam sta și acolo. După acest caz Aurel Margine a început să vină la mine ca să mă apere din când în când. Aurel, fiind zdravăn, l-a strâns odată pe

tata la perete și i-a spus că va chema poliția și îl va distruge. Eu pe atunci nu aveam pe nimeni și m-am apropiat de Aurel deși diferența de vârstă între noi era de 18 ani. El pentru concerte îmi făcea manichiura, pedichiura, mă coafa. Mi-a schimbat culoarea părului, îmi aducea de la bază diferite rochii, încălțăminte. A contribuit enorm la schimbarea mea. Se atașase și ținea foarte mult la mine. Mă ajuta. Pe atunci eram a nimănui. Prietene nu mai aveam, toate mă abandonaseră. Devenise cu adevărat prietenul și apărătorul meu. Așa și a început relația mea cu Aurel Margine, pentru că dragoste nu a fost.

V.Gh.M.: Câți ani ați fost împreună?

N.C.: Zece.

V.Gh.M.: El te-a ajutat într-un fel, iar tu l-ai scos în scenă, aducându-l în lumea artistică. Era mereu în preajma ta.

N.C.: El avea mare dragoste față de mine.

V.Gh.M.: Când a decedat tatăl tău?

N.C.: A decedat în anul 2000. Pe când aveam 40 de ani și eram aici pe loc, mai mult nu se putea trăi așa cum trăiam eu în același apartament cu taică-meu și am mers împreună cu el la domnul Micea Snegur ca să cer o cameră pentru mine. Tata se cunoștea cu Mircea Snegur încă din tinerețe. Au lucrat amândoi agronomi. Domnul Mircea Snegur ne cunoștea foarte bine situația și a rezolvat problema altfel: un apartament de o cameră i-a dat lui taică-meu, iar mie mi-a spus să rămân în cel de două camere, fiindcă era al meu. Și iată așa ne-am separat. El deja era grav bolnav. Chiar dacă a fost ce a fost între noi, chiar dacă eram stabilită la Pitești deja, eu am avut grijă de tatăl meu, angajându-i un bărbat care-l ajuta și îl îngrijea. În permanență îi trimiteam bani.

V.Gh.M.: O, Doamne, Nina, ce povești triste îmi spui. Până a-l întâlni pe Aurel Margine, au fost și alți bărbați importanți în viața ta?

N.C.: Am trăit o frumoasă poveste de dragoste cu un băiat pe nume Viorel. Dar această relație nu

a durat decât 3 ani de zile, fiindcă el nu se împăca cu tata care îl alungă într-una și până la urmă acesta a plecat. După atâtea bătaii, după o viață dusă în lipsă de dragoste și de înțelegere, fără servciu, parcă mă aflam între cer și pământ. Nu mai realizam nimic. Și la un moment dat am zis: *Mă las în voia soartei. Cum o vrea Dumnezeu.*

V.Gh.M.: Hai să revenim la activitatea ta artistică. Ai cântat cu Orchestra *Mărțișor*, dirijată de Serghei Ciuhrii, după care ai fost angajată la *Fluierașul* lui Serghei Lunchevici, apoi ai cântat în *Lăutarii* lui Nicolae Sulac. Tu îți doreai să cânti muzică populară?

N.C.: Eu, de fapt, îmi doream să cant muzică ușoară, dar pe atunci nu erau atâtea colective de estradă și fiindcă am pornit-o cu *Mărțișorul* m-am dat cu muzica populară.

V.Gh.M.: Dar erai foarte bună în muzica populară.

N.C.: Toată lumea spune acest lucru. Și domnul Nicolae Botgros mi-a făcut invitație în orchestra dumnealui, menționând că am un tembru vocal aparte, foarte aproape de vocile Ioanei Radu și a Mariei Tănase. Eu, însă, nu copiez pe nimeni, cânt așa cum mi-a dat Dumnezeu vocea.

V.Gh.M.: De ce ai plecat de la

Fluierașul lui Serghei Lunchevici?

N.C.: Se îndrăgostise cineva din colectiv rău de tot de mine, iar mie îmi plăcea altcineva. Și s-a pornit răzbunarea. A fost un spectacol urât de tot. Deși fusesem preîntâmpinată că se va întâmpla, eu nu am crezut. Așa că am fost rugată să plec din orchestră. Îl știu pe cel care a contribuit la izgonirea mea din colectiv, dar nu am să dau nume.

V.Gh.M.: Cine îți erau colegii atunci?

N.C.: Gheorghe Eșanu, Zinaida Julea, Mihai Mateeșu. Pe Tamara Ciobanu o trimisese la pensie din cauza că m-a luat pe mine în colectiv. Și dumneai mult timp nu mi-a iertat acest lucru. Dar înainte de a fi imobilizată la pat m-a chemat la ea, eu fiind deja pe drumuri, mi-a mărturisit acest lucru, dar mi-a spus că mă iartă și mi-a promis că mă ajuta să fiu angajată în alt colectiv. N-a mai reușit, peste trei zile a avut un ictus și a paralizat. Am fost fără serviciu un an de zile. În 1975 am fost invitată de Nicolae Sulac în orchestra *Lăutarii*, dar în scurt timp am plecat și de acolo. Nu-mi plăcea când se vorbea urât cu mine. Aveam și eu mândrie, vai de capul meu, mare păcat. Când plecasem de la Sulac l-am rugat s-o ia în locul meu pe Maria Drăgan, care era și

ea pe drumuri. Sulac s-a mirat foarte tare, zicându-mi că pentru prima dată vede un cântăreț să zică de bine de altul. Și a luat-o pe Maria Drăgan în locul meu.

V.Gh.M.: Te cunoșteai cu Maria Drăgan?

N.C.: Cu Maria am fost chiar și prietene. Aveam cam aceleași destine și ne împăcam foarte bine. Din păcate mi-au dispărut din casă toate pozele unde eram cu ea. Noi semănam la ochi foarte mult una cu alta. După plecare de la *Lăutarii* iar un an am fost pe drumuri. În 1977 am fost invitată de Oleg Milștein în *Orizont*. În sfârșit putem cânta muzică ușoară. Deși trebuie să-ți spun, că primele încercări în acest domeniu le-am făcut în 1975 când am înregistrat un disc. Am făcut acest lucrul pe ascuns, fiindcă nu eram în listele prezentate la Ministerul Culturii. Petre Teodorovici, care era în relații bune cu regizorul de sunet, noaptea a făcut negativele cântecelor *Lumineaza-mă, soare, De când lumea și pământul* și *Seară albastră*, toate semnate de Petre și Ion Teodorovici, așa cum semnau ei cântecele pe timpuri. Aceste melodii au fost înregistrate la firma *Melodia*. Oleg Lundstrem a apreciat foarte înalt vocea mea și chiar mi-a propus să mă angajeze pe post de solistă.

V.Gh.M.: Și de ce nu te-ai angajat?

N.C.: De ce nu m-am dus în Polonia, Finlanda, Kiev, America, am avut și astfel de oferte.

V.Gh.M.: Ce te ținea aici, că nu aveai nimic?

N.C.: Nu știu. Probabil că anume aici, pe acest meleag trebuia să dau viață cântecelor mele. Altfel nu mai apărea *Cu numele tău, Nu mă cheama, Sărută-mă, Basarabie* și altele.

V.Gh.M.: Crezi că a fost voia destinului?

N.C.: Da și voia celui de sus.

V.Gh.M.: Câți ani ai cântat în formația vocal instrumentală *Orizont*?

N.C.: Vreo doi ani și jumătate. Apoi *Orizontul* a fost redus de Ministerul Culturii. Colectivul a plecta în Rusia, dar pe mine Oleg Milștein nu m-a luat, fiindcă aveam o vârstă.

El întotdeauna căuta să angajeze tineret. Mi-a spus că eu voi reuși și aici, mi-a dat câteva sfaturi. Să nu mai cânt pe notele de sus, că tembral eu sunt pe notele de jos și atât. Tocmai atunci apăruse Ansamblul *Bucuria* condus de Petre Teodorovici. Cântau acolo Ion Suruceanu și Iurie Sadovnic. Așa cum Petre și Ion au avut mereu grijă de mine, m-au invitat imediat în acest colectiv. Dar nu a rezistat mult nici acest ansamblu. Venise în colectiv Valentin Dânga iar Petrică Teodorovici a fost scos din conducător. M-a rugat și pe mine să plec, mai ales că fusese arestat taică-meu.

V.Gh.M.: Arestat? De ce?

N.C.: El lupta cu morile de vânt. Lucra la Combinatul de tutun și vedea toate nelegiurile de acolo, furturi mari și a început să lupte cu șefii, în mod special cu șeful Combinatului – Verbițchi. Pentru că se puneau la închisoare niște copii de 20 de ani, când se depistau mari neajunsuri, iar hoții adevărați rămâneau nepedepsiți. Verbițchi era prieten cu Brejnev, luptase împreună pe front. Îți dai seama ce spete avea acela? Acest șef m-a chemat la el și mi-a spus: *Închide-i gura lui taică tău, că eu i-am promis și apartament, și bani, și "Volgă" și că pe tine te voi ridica până la televiziunea Centrală, dar el nu se ogoiește. Am să vă distrug ca pe niște păduchi* și mi-a arătat cum o va face cu unghia. Tata când a aflat că am fost la acest Verbițchi tare m-a mai bătut. Și iată că din iunie 1982 s-a început calvarul. Tatăl meu a stat la închisoare un an jumătate. Atunci m-am mai odihnit și eu de el. În schimb timp de 7 ani nu am mai cântat nicăieri. Eram scoasă chiar și de pe terenurile de dansuri ce se petreceau în oraș seara.

V.Gh.M.: O deschidere deosebită și o norocoasă întorsătură în viața ta artistică a fost cântecul *Cu numele tău* din spectacolul *Tata*.

N.C.: În luna februarie 1979, m-a telefonat Ion Aldea Teodorovici pe la 5 dimineața. Venisem foarte târziu de la o zi de naștere și dormeam. Ion îmi spune: *Scoală că vin la tine cu un taxi să te i-au să mergem la*

studio. – *Ce să fac?* - îl întreb. *Să ascuți un cântec*. Când am ajuns acolo Iurie Sadovnic încerca să înregistreze acest cântec. Lui Ion nu i-a plăcut și mi-a propus să merg eu în studio și să încerc să cânt. Acolo mai erau 3 fete din Capela corală *Doina*. Eu ascultându-l dintr-o parte începusem să mă pătrund de el și când am încercat să-l cant am început să plâng. Se întâmplase ceva cu mine. În acest cântec de parcă îmi cântam destinul. Apoi m-am calmat și dintr-un dublu l-am făcut. Atunci nu îmi dădeam seama ce am făcut. Ascultam și nu realizam, ca peste 2-3 zile acest cântec să împânzească republica. Se auzea din orice geam. Așa am devenit cunoscută. A fost premiera spectacolului *Tata*, dar eu nu am putut veni că eram cu concertele prin republică cu Ansamblul *Bucuria*. Lângă teatrul *Eminescu* se afișase un pancard foarte mare unde era scris Nina Crulicovschi în spectacolul *Tata*. Veniamin Apostol mi-a spus: - *Nina, 15 ani de zile am mântuit pâine cu unt datorită cântecului tău*. Lumea venea la spectacole mai mult pentru acest cântec. Spectacolul acesta a avut parte de o muzică extraordinară semnată de Ion Aldea. Cât de consistentă era și *Balada* interpretată de Victor Ciutac. Ei, uite, că acest cântec m-a scos la suprafață, mi-a marcat destinul artistic.

V.Gh.M.: Și ți-a deschis mai multe uși în cariera artistică.

N.C.: E adevărat, numai că eu nu prea știam cum să intru prin aceste uși. Odată cu acest uriaș succes a început și invidia celor din breaslă. Cineva chiar mi-a spus acum 10 ani: *Dacă ai fi știut ce se întâmpla în spatele tău, cât de mulți îți doreau răul – mureai*. Aveam ghinion peste ghinion.

V.Gh.M.: Vorba e că și tu ești omul care nu te poți adapta la viața asta, nu știu de ce. Cu o voce ca a ta și să nu poți face un ban din cântat, să nu ai până acum un Cd... Ție ți-a lipsit un manager bun care ar fi scos aur cu tine, dar din păcate nu a fost să fie. Bine măcar că acest cântec *Cu numele tău* care e aisbergul vieții tale artistice, te-a poziționat foarte bine

în estrada noastră națională.

N.C.: Eu îi zic *Steaua vieții mele*.

V.Gh.M.: Apoi au urmat alte cântece de succes. Cele patriotice scrise de Petre Teodorovici special pentru tine: *Nu mă chema* pe versurile lui Simion Ghimpu și muzica lui Ion Enache, *Singur dorul meu* și multe altele. Cum ai ajuns la Pitești?

N.C.: După ce au decedat Doina și Ion tare des îi visam. Într-o seară am visat-o doar pe Doina că a venit la mine în apartamentul de pe bulevardul Moscovei, îmbrăcată toată în negru, nefardată, schimbată rău. Eu am întrebat-o ce s-a întâmplat, iar ea mi-a spus că stă la o răscruce de drumuri și nu știe în care parte să o ia. *Am patru drumuri, la fel ca și crucea*, îmi spune ea. *Dă-mi un sfat pe care dintre ele s-o iau. Eu nu-ți cunosc drumurile*, i-am spus. *Întreabă-l pe Ion. Nu mai suntem împreună*, mi-a răspuns. Atunci am întrebat-o ce să fac eu, că iarăși sunt fără lucru, n-am de o bucată de pâine. *Aveți teatrul vostru la București poate mă angajați și pe mine? Am să te ajut*, mi-a răspuns și a plecat. După acest vis nu a trecut nici o săptămână două și mă telefonează doamna Eugenia, mama Doinei, și-mi spune că la Pitești va avea loc dezvelirea monumentelor Doinei și a lui Ion și mă invită să cânt la acest eveniment 4-5 piese. Și așa am ajuns la Pitești unde era adunată foarte multă lume bună de acolo și de la București de la Ministerul

Culturii. Am avut un succes enorm. Imediat după spectacol s-a apropiat de mine primarul orașului cu directorul Teatrului *Alexandru Davila* și m-au întrebat unde îmi fac serviciu și dacă am un colectiv al meu. Când le-am spus că sunt șomeră nu le venea a crede urechilor și atunci au venit cu propunerea să mă angajeze la teatrul din Pitești. Bineînțeles că am fost de acord pentru că acasă nu mai aveam scăpare. Nicăieri nu mă luau nici măcar să cânt în restaurante.

V.Gh.M.: Cum a fost la Pitești?

N.C.: La teatrul din Pitești eram ca peștele în apă. Puteam cânta orice piesă din repertoriul meu. Acolo activa băndul lui Dan Dumitriu, dar timp de 15 ani cât am lucrat acolo mi-a dat doar o singură piesă. De aceea eu ieșeam singură, fără bănd cu negativele mele și-mi cântam piesele. Cântam unde vroiam și cât vroiam. Directorul teatrului și orchestra țineau foarte mult la mine. Dar erau alte chestii urâte. În primul rând invidia asta de care nicidecum nu pot scăpa. Erau angajați 12 soliști, erau mulți și simțind în mine o concurență puternică au început a mă denigra, a scrie fel de fel de plângeri pe mine. Eu locuiam în condiții mizerabile, într-o cabină, pentru că nu mi-au dat nimic din ce mi-au promis.

V.Gh.M.: Dar cel puțin bani puteai face acolo?

N.C.: Bani făceam, dar trimiteam aproape tot la Chișinău pentru întreținerea și îngrijirea lui tata. Pentru cheltuielile pe apartament, pentru mâncare și îmbrăcăminte. Și eu rămâneam cu bănuți în mână. Dar le treceam pe toate cu multă răbdare. M-a ajutat enorm mănăstirea din Pitești și părintele Gherasim. Mergeam de trei ori pe săptămână la slujbe.

V.Gh.M.: Cam de multe încercări ai avut parte. Poate nu întâmplător?

N.C.: M-am gândit și eu că sunt încercată să vadă Dumnezeu dacă pot rezista sau nu. Pentru că lumea în teatru se mira de mine că eu iert toate răutățile. În 15 ani cât am fost angajata teatrului din Pitești veneam des la Chișinău. Mai ales în ultimul

an când mă îmbolnăvisem, directorul îmi permitea să lipsesc și câte o lună.

V.Gh.M.: Când te-ai hotărât să părăsești teatrul din Pitești?

N.C.: Ei mă rugau să mai rămân pentru că aveau nevoie de mine. Lumea care venea la spectacole cumpărau bilete dacă eu eram în program. Dar trebuia să plec.

V.Gh.M.: Ai plecat de la Pitești unde aveai, totuși, o bucată de pâine. Aici la ce te-ai întors?

N.C.: Mă îmbolnăvisem grav și nu mă mai puteam întoarce la Pitești. Apoi depusesem și actele pentru pensie. Și iată că de 7 ani sunt aici.

V.Gh.M.: În acest răstimp cât ai fost la Pitești și acum la Chișinău ai mai făcut vreun cântec?

N.C.: Unul singur – *Zbor în vis*, semnat de Ion Enache.

V.Gh.M.: De ce? Nu ai bani sau nu ți se mai propun cântece?

N.C.: Ba îmi propun. Ion Enache mi-a adus nu demult 8 cântece, dar nu am bani și sponsori nu pot găsi. Am încercat dar fără reușită.

V.Gh.M.: Păi, așa cum stau lucrurile astăzi când totul se vinde și se cumpără, nimeni nici nu îți va mai propune, știind că nu le poți înregistra.

N.C.: Nu, Ion Enache mă va aștepta cu banii. El face acum niște aranjamente muzicale extraordinare.

V.Gh.M.: Dar și el are mari probleme de sănătate.

N.C.: A da Domnul și va merge spre bine. Face acum un tratament foarte scump, sper să-l ajute. Ei, uite cam asta e viața mea.

V.Gh.M.: Nina ai o viață foarte zbuciumată, cu mulți nori, cu multe lacrimi, cu frustrări din copilărie, cu mari nedreptăți. Din aceste cauze nu ai reușit să-ți faci o familie?

N.C.: De familie nici vorbă.

V.Gh.M.: Nu îți doreai o familie?

N.C.: Îmi doream eu și familie și copil, dar nu a fost să fie. Cu bărbatul cu care am fost 3 ani de zile, Viorel, s-ar fi putut, dar nu a mai rezistat cu tata și a plecat, cu Aurel Margine a fost mai mult o comoditate. Și atât cu dragostele mele.

V.Gh.M.: Ești supărată pe viață?

N.C.: Nu, eu numai mă mir și îmi

pun întrebări ce-i cu destinul ăsta al meu? Și apoi singură îmi răspund: *Nina, Dumnezeu și sfânta divinitate ți-a dat un nume, o voce cu o tentă profund dramatică, cam unică, atunci trebuie să plătești, draga mea.* Și eu plătesc pentru tot destinul meu de artist.

V.Gh.M.: Ai ajuns la o vârstă, situație materială nu prea, prieteni la fel. Nu te temi?

N.C.: Nu. Eu sunt cu Dumnezeu și Dumnezeu e cu mine. Când voi fi neputincioasă am loc la mănăstirea Ciuflea și la Japca. Chiar și acum când am fost bolnavă am fost ajutată foarte mult de părintele Arhimandrit Nicolae și de surorile Elena, Nina, Nadejda. Sora Nadejda din păcate a decedat. M-a ajutat mult părintele Iosif de la mănăstirea din Pitești. Acum am înțeles că acolo-i lumea mea. Asta nu-mi ajungea.

V.Gh.M.: Surprinzător, fiindcă din câte te cunosc ai fost o femeie de viață, ai iubit cu pasiune, ai greșit, ai pierdut, ai fost antrenată în scandaluri și totuși ești atât de aproape de Dumnezeu.

N.C.: Eu pe Dumnezeu l-am găsit

fiind în România. Mai bine zis că-rarea către Dumnezeu, că mai am mult de lucru. Părintele Gherasim a început să-mi dea literatură cu subiect religios. Îl citesc și recitesc pe părintele Cleopa. Atâtea lucruri am învățat de la ei. Câte lucruri frumoase sunt în lume, câte minuni se întâmplă. De 5 ori am fost pe lamă de cuțit și uite că îngerul păzitor m-a salvat de fiecare dată. Cred că bunul Dumnezeu mai are un plan cu mine. Simt asta. Și mie îmi pare că știu ce mai am de făcut.

V.Gh.M.: Să te ajute Dumnezeu dacă mai ai ceva de făcut aici și acum pe acest pământ. Îmi mărturiseai înainte de a începe acest interviu, că atunci când o să ajungi acolo unde o să ajungem cândva cu toții, ți-ai dori să refaci relația cu mama.

N.C.: E visul meu cel mare. Mereu am vorbit cu ea în gând, mai ales când eram pusă la grele încercări. Ieșeam la balcon și îmi alegeam printre stele un loc liber și comunicam cu mama prin gând. O întrebam unde e și o rugam să vină mai aproape de mine. Crede-mă, nu sunt o țăcănită, anume în spațiul acela gol apărea o

steluță mică. Stăteam câte două ore la sfat. Îi puneam întrebări și ea îmi răspundea, îmi dădea sfaturi.

V.Gh.M.: Vai de mine, cât de mult ți-a lipsit dragostea de mamă.

N.C.: În timpul acestor discuții la care stăteam până în zori de zi îmi veneau gânduri extraordinare, frumoase idei pentru texte de cântece. Se deschidea parcă cosmosul. Mai aveam eu și supărările mele. Mai ales prin 1974 când nu aveam de lucru și nu aveam bani, mai duceam sticle și mai cumpăram o bucată de pâine, stăteam în pat și priveam televizorul alb-negru. Vedeam cum crește Anastasia Lazariuc, apoi Olga Ciolacu. Mă bucuram enorm pentru ele și mă rugam în gând Domnului să-mi dea înapoi locul meu în lumea artiștilor.

V.Gh.M.: Nu erai încercată de invidie privindu-le?

N.C.: Nu, pur și simplu îmi gânduiam locul alături de ele. Și iată că m-am ridicat din cenușă.

V.Gh.M.: Nina, mă bucur, că tu după toate nu te-ai înrăit, nu ești supărată pe viață.

N.C.: Mulțumesc Domnului.

V.Gh.M.: Sper foarte mult, că toate experiențele grele prin care ai trecut pe parcursul vieții, lipsurile, nerealizările, că nu ai adus pe lume un copil, că nu ai avut alături bărbatul pe care să-l iubești și să te iubească – toate aceste trăiri să se reverse doar în cântece pe care știi și poți să ni le transmiți cu maximă intensitate sufletească și cu vocea ta deosebită.

N.C.: Așa ar trebui să fie și va fi.

V.Gh.M.: Dragă Nina, îți mulțumesc că ai fost atât de sinceră în acest dialog. Contează această deschidere sufletească atunci când vrei să spui ceva celor care te admiră și te iubesc.

N.C.: Și eu îți mulțumesc din suflet. Demult n-am mai dat interviuri. Iar în acesta am spus într-adevăr ceea ce cred, ceea ce am trăit și ceea ce gândesc.

Veta Ghimpu Munteanu
Maestru în artă

LUDMILA NEGRI, SPECIALIST PRINCIPAL, SECȚIE CULTURĂ ȘI TURISM FĂLEȘTI

„JOCUL NOSTRU SEAMĂN N-ARE”

La 19 mai curent, în incinta Palatului raional de Cultură *Mihai Volontir*, Fălești, s-a desfășurat prima ediție a Festivalului Republican de Dans Popular „JOCUL NOSTRU SEAMĂN N-ARE”. Activitatea a fost organizată de către Secția Cultură și Turism și Palatul raional de Cultură *Mihai Volontir* Fălești, obiectivele fiind elucidate prin studierea și valorificarea dansului popular din vatra etnografică de proveniență a formațiilor de dans, îmbogățirea repertoriului formațiilor de dans popular cu creații artistice autentice de valoare, valorificarea potențialului artistic al tinerilor prin promovarea folclorului național și al schimbului de experiență cu colective artistice din alte localități.

În holul Palatului au fost vernisate expoziții ce țin de tematica sărbătorii - costume populare și instrumente tradiționale și expoziția de desene

ale elevilor Școlii de Arte Plastice *Gheorghe Vrabie*, Fălești, director Damian Furdui. Tot aici, fiecare colectiv coregrafic sosit, după tradiție, era întâmpinat cu pâine și sare.

Cu mesaje de felicitare și urări de succes au dat start festivalului vicepreședinții raionului Fălești, Vladimir Tăbîrță și Roman Radu. Ne-au încântat cu dansuri minunate ansambluri sosite din 7 raioane ale țării: „Nistrenii”, orașul Soroca, coregraf Nadejda Gorpin; „Moștenitorii”, orașul Rîșcani, coregraf Elena Crețu; „Florica”, orașul Rezina, coregraf Tatiana Lupov; „Baștina”, orașul Strășeni, coregraf Maxim Bîrsan; „Hora mare”, orașul Cricova, coregraf Denis Gînga; „Spicuşor”, orașul Căuşeni, coregraf Svetlana Gonciarova; „Favorit”, orașul Fălești, coregraf Lilia Andronachi; „Făleşteanca”, orașul Fălești, coregraf Elena Calmuțchi.

Pe final de sărbătoare, șeful Secției Cultură și Turism Fălești, Grigore Budu, a felicitat și a transmis mulțumiri tuturor participanților la eveniment. Totodată, fiecărui colectiv i s-a înmănat diplomă și suvenir – cupa cu simbolul festivalului, cât și diplomă pentru fiecare conducător de colectiv în semn de grațitudine pentru promovarea și valorificarea artei coregrafice tradiționale.

Cu siguranță, manifestarea a reușit să stimuleze implicarea tinerei generații în conservarea și transmiterea patrimoniului cultural coregrafic, cultivarea respectului pentru tradiții, obiceiuri, folclor și, desigur, să asigure dialogul intercultural.

Unde-i joc și voie bună, acolo lumea se-adună! Sărbătoare cu zâmbet, bună dispoziție, emoții pozitive și dans de calitate! Felicitări pentru toți participanții!

O istorie de succes.

Academia Micilor Vedete

Sunt mici, dar voinici, ambițioși și talentați. Așa-i cunosc la Drochia pe cei de la Academia Micilor Vedete.

Despre cine e vorba?

Membrii Studioului artistic cu același titlu, și rectorul său, dna Cristina Țurcanu, specialist al Direcției Cultură Drochia. A luat start la Biblioteca copii Drochia în cadrul unui serviciu modern de bibliotecă, la solicitarea unui grup de părinți, care au ținut cu tot dinadinsul să-și scoată odraslele în lume prin intermediul scenei. Ori scena își are farmecul ei și pentru copii, și pentru cei mari.

Arta teatrală este o oportunitate pentru copii de a-și descoperi, prin intermediul activităților organizate posibilitățile emoționale, fizice, intelectuale. Nu se exclude nici încrederea în propria ființă (foarte important la cei mici), bucuria, spontaneitatea, originalitatea, forța

creatoare. Acestea, de fapt, și pot fi considerate ca obiective ale activității studioului.

Și iată-i pe eroii noștri la început de cale, sfioși, timizi, unii chiar fricoși, abia rostind câteva fraze scurte (majoritatea fiind încă preșcolari), privindu-i pe cei din jur cu ochișori curioși, ce exprimă neîncredere și atenție maximă.

Dar jocurile distractive și exercițiile, pe cât de necesare pe atât și de interesante, propuse de dna Cristina i-a transferat pe toți într-o lume veselă, pe placul tuturor. Au bătut la ușa și primele realizări – filmele-dedicații datelor remarcabile, șezătoare folclorică, prezentări pe scenă cu participarea la diferite evenimente culturale în oraș, apoi și raion...De neuitat sunt emoțiile culese la întâlnirile cu poeții preferați V. Romanciuc, I. Filip, I. Țurcanu, L. Ungureanu. Au urmat invitațiile speciale de sărbători din partea mai

multor organizații de stat și individuale, iar la 1 iunie 2019 micile vedete au susținut un concert dedicat Zilei Internaționale a Ocrotirii Copiilor. Evenimentul s-a desfășurat pe scena Casei raionale de Cultură. Recent micii artiști au devenit vedete ale ecranului azuriu, primind invitație de participare la emisiunea Matinalii, TVR. Din ce în ce mai des apar și în cadrul emisiunii Fără mască a postului de televiziune Drochia Clic-Com, a cărui menire e de a scoate din umbre talentele tinere.

Dar li se pare puțin. Și iată-i din nou aventurați, solicitând pentru grupul lor de activitate titlul de colectiv model. Se pare că lucrurile merg spre Olimp, deoarece comisia de examinare a rămas impresionată de evaluarea lor. Suntem în așteptarea rezultatelor și sperăm la toate bune, iar micilor vedete le dorim să devină cât mai strălucitoare, încântătoare și cât se poate de mari.

ALLA GRĂJDIANU, BIBLIOTECA PUBLICĂ OBREJA VECHE, FĂLEȘTI

Vacanța în culori de curcubeu

Copiii sunt cea mai importantă comoară pe pământ, să-i ajutăm să se dezvolte armonios, să se simtă importanți. Astfel, biblioteca publică Obreja Veche și-a deschis larg ușile vara aceasta în cadrul SMB *Tabăra de Vară +IT*.

În ritmuri diferite biblioteca și-a *preparat* vara aceasta un *cocktail propriu*, în care ingredientele principale rămân a fi cărțile, creativitatea, entuziasmul și dispoziția bună. Toate acestea sunt niște stimuli pentru a ne petrece vacanța frumos și util.

Începând cu lunile iunie-august vacanța mare pentru un grup de 28 copii a fost un prilej de noi descoperiri. În această vară, biblioteca publică a realizat un vis a copiilor de a se simți apreciați pentru reușitele lor, de a învăța lucruri noi și interesante prin organizarea și desfășurarea activităților pe diferite teme: Prietenia - comoara sufletului; Importanța alimentației corecte; Igiena personală; Bunele maniere; competiții sportive; ateliere de creație; ateliere de desen; ora de șah; ora poveștilor

ș.a. Datorită acestor activități participanții au avut posibilitatea de a-și mări potențialul creativ lecturând din cele mai frumoase cărți.. Atunci când un copil inteligent VREA SĂ LE ȘTIE PE TOATE, părinții îl susținut și îl motivează să învețe, chiar și în perioada de vacanță! Pentru că DA, și SUCCESUL, se învață! La final, membrii serviciului au remarcat că au avut posibilitatea să se odihnească, să-și găsească noi prieteni, să

devină mai sociabili și să-și dezvolte abilitățile IT, iar cel mai important factor e că au învățat să-și petreacă timpul liber plăcut și util. Am învățat să fiu mai generos cu mine și cu cei din jur a menționat Ion Rusu (9ani).

Toate acestea demonstrează că biblioteca publică deține un rol social special în comunitate, iar serviciile oferite de către aceasta sunt axate pe îndeplinirea acestui rol.

VLADIMIR IACOVLEV LA 80 DE ANI

Omagiu colegial unui veritabil intelectual

Remarcabilul *geograf, pedolog, ecolog, naturalist, economist și pedagog Vladimir Iacovlev* s-a născut la 17 august 1939 în comuna Mălăiești din raionul Grigoriopol. După absolvirea Facultății de Geografie și Biologie în 1962, a devenit profesor la școala din Copanca, r. Slobozia. Cariera științifică și pedagogică o începe la Facultatea nominalizată în 1964. Ulterior s-a transferat și a activat 27 de ani (1967-1970) în cadrul Institutului de Pedologie și Agrochimie “Nicolae Dimo” (aici a făcut și doctorantura în 1967-1970), unde activau o serie de personalități: A. Ursu, P. Suvac, Al. Atamaniuc, A. Holmețchi, B. Podâmov, I. Krupenicov, V. Grati, fondatorii școlii pedologice moldovenești. Aici activează ca cercetător științific în Secția Combaterea Eroziunii Solului și cercetător științific superior în Laboratorul de Valorificare și Ameliorare a Solurilor Slab Productive până în 1989, acumulând o experiență amplă de cercetare în domeniile eroziunii solurilor, rege-

nerării fertilității și fitoameliorării lui, ameliorării chimice și hidrochimice, organizării sistemice a productivității solurilor și relațiilor acestora cu geosistemele. *Argumenta că genera solurilor hidromorfe extraaluviale este determinată de perturbarea echilibrului hidrologice și geomorfologice, urmare avalorificării în masă a terenurilor de stepă, mecanizarea intensivă, arăturile adânci din epoca agriculturii „intensive”.*

Din 1992 a fost membru și activist remarcabil în cadrul Societății „Transnistria”, a ajutat foarte mulți transnistreni în calitatea lor de refugiați.

Din 1991 și până la sfârșitul vieții (2015) activează în cadrul Institutului Național de Ecologie și Geografie ca cercetător științific principal, șef al Secției Ecodezvoltare, unde a coordonat Programul Național Strategic de Acțiuni în domeniul Protecției Mediului Înconjurător (1995), a elaborat metode de modelare sistemică a proceselor naturale implicate în

activitățile economice la parametrii legii pieții în condiții de stabilitate ecologică. Cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), a organizat prima Conferință Internațională în domeniul dezvoltării durabile (1995). În publicațiile sale a descris procesele geodinamice active, fenomenul degradării solurilor, falimentului agriculturii mecanice, elaborând remedii pentru reconstrucția și dezvoltarea viabilă a agriculturii, optimizarea și integrarea activităților antropice pe principiile dezvoltării durabile. Autor a peste 100 de lucrări științifice, coautorul numeroaselor instrucțiuni metodice și programe de stat, popularizator novațiilor științifice, valorilor culturii. A elaborat pe parcursul anilor numeroase doctrine și programe de activitate pentru partidele politice naționale.

În ultimul deceniu a fost preocupat de cercetările în domeniul dezvoltării viabile, publicând studii remarcabile: “Renta naturală: temelia dezvoltării viabile” (Iași 2009), “Integritatea naturii (sinteză teoretică și aplicativă la cerințele dezvoltării viabile)” (2012, reeditată în 2016); “Ordinea universală în sistemele naturale” (2015; reeditată în 2016), ea reprezintă referențialul cercetărilor efectuate pe parcursul a circa 50 de ani. Monografiile respective l-au consacrat ca remarcabil economist în valorizarea economiei resurselor naturale, având caracter interdisciplinar, fiind utile pentru geografi, pedologi, ecologi, agronomi, silvicultori, economiști, etnogeopolitologi etc. Dumnealui a argumentat faptul că economia națională suportă pierderi de circa 15% din PIB ca consecință a degradării capacităților de producție a resurselor naturale și 20-25% - urmare a gestionării ineficiente a lor – din cauza subestimării legilor naturale în raport cu cele economice și social-politice. *Savantul a demonstrat că republica înregistrează pierderi de 14-15% din PIB datorită degradării capacităților de producție a resurselor naturale și 22-25% urmare a gestionării incorecte a exploatării lor.*

A traversat ororile războiului,

foametei, terorii ideologice, inclusiv dezmațul democratic, se considera orfan de Țară. Ca și legendarul intelectual patriarh basarabean Valentin Mândăcanu, n-a dorit să susțină teza de candidat în științe politizată, plătind tribut ideologic (1969). Confesiunea și profesiunea de credință și suferință a socializat-o în paginile ziarului „Timpul”: „Eu sunt un savant necunoscut și neacceptat, exclus circa 15 ani și din procesul decizional”. A iubit, suferit și pătimit pentru poporul său românesc. În 2001 scria: din toate colaborările cu presa, cea mai fructuoasă a fost cu „Literatura și arta” și cotidianul „Timpul”. A fost intelectual solitar, enciclopedist de formație și vocație, pentru care nu existau teme necercetate și neevaluate. Mereu studia domeniile cunoașterii, culturologice, politologice și ecologiste. A descoperit un fenomen paradoxal și definit „erudiție necompetentă”, când o persoană poate avea cunoștințe multilaterale ori note excelente, dar nu pricepe nimic și n-are aptitudini creative. Prima lucrare referințială este „Programul Național Strategic de Acțiuni în domeniul Protecției Mediului Înconjurător (Sistemul paradigmatic de creație), (1995. Apoi monografia elaborată cu cercetătorii V. Bohateretș și I. Roșca, „Renta naturală. Temelia dezvoltării viabile” (2009).

Ultima monografie „Ordinea universală în sistemele naturale” include 356 pag. (în coaborare cu A. Gherasi) și reprezintă rezultatele cercetărilor de 45 ani, o sinteză sistemică în temeiul teoriei și metodologiei cunoașterii lumii reale în dezvoltare succesivă, a categoriilor fundamentale ale filosofiei, sunt integrate cu transformarea lor în procese și mecanismul social-politic și economic. În special sunt originale elaborările și sintezele teoretice din capitolele 8 („Metodologia investigațiilor siste-

mice a structurilor naturale”), 10 („Optimizarea activităților antropice pe principiile dezvoltării viabile”) și 11 („Sistemul universal de taxonomie, tipologie și clasificare a obiectelor naturale în spațiul geographic”). Monografia este consacrată noilor generații de specialiști ambienaliști care urmează să fie instruiți conform unei noie paradigme ecosistemice durabile.

După interviul temerar, *inedit și vizionar referitor la problemele existente din cadrul Academiei de Științe*, acordat cotidianului „Timpul” la 15 septembrie 2015, care avea o mare forță de convingere, s-a îmbolnăvit și a decedat suspect. Prin întreaga sa activitate profesională, socială și civică a reprezentat modelul unei personalități cu demnitate morală și excelență profesională, n-a cerșit și n-a acceptat onorurile, a fost un fiu devotat poporului său ca intelectual elitar, patriot desăvârșit al neamului, n-au plătit tribut ideologic, fapt pentru care merită recunoștința posterității. Studiile sale monografice rămân un tezaur intelectual și fac parte din patrimoniul spiritual național, care urmează să-l păstrăm, valorificăm și promovăm.

Dr. Gheorghe Jigău
Dr. Iurie Moșoi
Dr. Serafim Florea
Grigore Grigorescu

VLADIMIR IACOVLEV LA 80 DE ANI

UN EUROPEAN CONVINS

Domnul Vladimir Iacovlev mi-a fost coleg nu numai de cercetare, de Institut, dar și camarad de luptă pentru binele poporului nostru. M-am apropiat de el la începutul Mișcării de Eliberare Națională, el fiind printre primii ei participanți cu academicianul Petru Soltan, scriitorul Vladimir Beșleagă etc. - originari din regiunea Tiraspolului antiromânesc, ocupat de armata rusă - împotriva căreia s-a luptat toată viața. Pe urmă, a venit timpul când ne întâlneam mai des în cadrul Academiei,

Universității. Ulterior, l-am invitat să lucrăm împreună în cadrul Institutului Național de Ecologie în calitate de șef de laborator, un timp a fost vice-director pentru științe. Era o personalitate foarte interesantă și cultă, de o cultură științifică enciclopedică. Este convingerea mea: cu toate că n-avea grad științific, dar îl merita dublu, triplu. A renunțat să scrie o parte introductivă la teza lui de doctor în stilul sovietic, precum toți erau impuși, inclusiv șu eu am fost impus. Însă el a refuzat! Era

un om principal, uneori excesiv de principal care i-a făcut multe probleme. Moldoveanul nu prea iubește verticalitatea, respectarea unor principii etc.

...A plecat la cele drepte și sunt sigur că Dumnezeu îl ține în dreapta Sa. Dar ne lipsește, mie personal îmi lipsește. A reușit să publice trei monografii generalizatoare foarte interesante pe care mi le-a dăruit și le țin la locul de cinste. Ele reprezintă mai mult ca două disertații de doctor simplu și doctor habilitat. Avea

opinia pe care am stimat-o permanent: nu formalitatea, gradul titlului științific este important pentru mulți oameni de știință, ci valoarea științifică publicată, exprimată la diferite întruniri, manifestări ca om social și public. A fost foarte bun și interesant participant în diferite dialoguri sociale, politice, naționale, filosofice, dacă vreți, era un geograf și un specialist în protecția mediului rar întâlnit printre cei cu grade de doctor habilitat, chiar membrii ai Academiei. Astfel era dl Vladimir Iacovlev și prin lucrările publicate. Colegii de la noi și, din afara Academiei, fac trimiteri la lucrările valoroase, ideile lui care s-au implementat și se implementează în continuare.

Referitor la activitatea lui ca om public, el se implica foarte serios și concret la construcția administrației la nivel de municipiu, știu că foarte mult se implica în reorganizarea, în construirea strategiilor de dezvoltare a capitalei noastre, a întregii repu-

blici. Nu lipsea de la nici un miting popular important unde lua cuvântul și formula idei interesante.

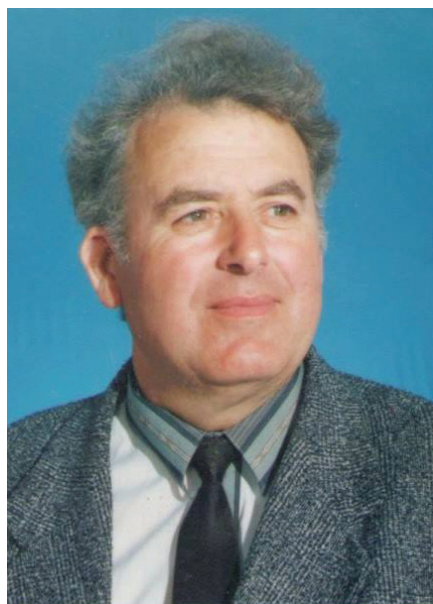
El face parte din generația mea, chiar dacă era mai tânăr, dar e o generație postbelică, pe care n-a obligat-o cineva, dar asta a venit din interior - datoria, prioritatea de a face știință și a participa la renașterea națională, democratizarea acestei societăți cu mulți din colegii noștri din Academiei, Universități - elita culturală. Am dus mai departe stindardul unirii, el era un unionist transnistrean, precum ironizam uneori - un șantist, precum se spune și la ardeleni și bănățeni - "ș-apoi dacă" - aceasta ar însemna. Dacă vreți să găsiți păstrate, conservate unele cuvinte vechi, românești-moldovenești, le găsiți în unghiul Nord-Vest al Transnistriei, pe la Râbnîța, în partea de Nord al Transnistriei. Am evocat toate aceste amintiri cu mare durere că nu mai e printre noi, dar cu mare speranță că ideile lui vor trăi cât va exista știința

geografică, știința cu privire la ocrotirea mediului ambiant, cât va exista acest mic popor, din care facem parte, popor pe care el nu-l diviza în transnistreni, ardeleni, moldoveni, în Nord, Sud, Est, Vest etc. Desigur, dacă trăia, se orienta foarte exact în procesele electorale, problema de reconstrucție a statului nostru. Sigur că era un european convins. Iată un șantist din Transnistria care era un european clasic, modern, cu viziuni clare, pe care mulți dintre ardeleni, bănățeni nu le au, ca să zicem așa. În această construcție memorială eu l-am simțit, îl simt, și-l voi păstra în memorie pe dl Vladimir Iacovlev - un filosof cu idei revoluționare, că economia trebuie, în primul rând, să țină cont de mediu. Merită să nu fie uitat, prețuit și inclus în galeria oamenilor valoroși ai culturii noastre naționale. Mă bucur că Televiziunea Națională comemorează personalitățile neamului...

Acad. Ion DEDIU

Aici se potolește setea de frumos

Citadela Bibliotecii Publice Raionale M. Eminescu se află într-un loc pitoresc al orașului Fălești. Imobilul cu două nivele, cufundat în verdeața pomilor asigură permanent vizitatorilor bibliotecii cu aer proaspăt bogat în oxigen. Gardul înalt, construit din metal forjat trezește curiozitatea trecătorului de a afla taina pe care o ascunde perimetrul curții instituției respective. Poarta solemnă leger se lasă deschisă, îndemnând vizitatorul să pășească pe amprente picioarelor goale de culoare albă pe fonul albastru al universului plin de taine. Aspectul holului bibliotecii îndeamnă să te apropii de garderobă pentru ați scoate hainele și a lăsa unele obiecte ce te-ar incomoda să pătrunzi în universul spiritual al omenirii conservat în mii de volume de cărți, reviste, ziare, etc. Ușa de la intrarea în sala de abonamente îndeamnă să citești versurile poetului Vasile Romanciuc: *Aici vine sufletul să se bucure, gândul să*

muncească, *vederea să împrumute lumină....* Bibliotecarele amabile cu zâmbetul pe buze și voce caldă își întâlnesc cititorii cu binețe, ascultând cu atenție doleanțele vizitatorilor și potențialilor cititori ai bibliotecii.

Sunt cititor al acestei biblioteci

încă din anii studenției, anii șazei ai secolului trecut. Rog cititorul prezentului articol să nu mă învinuiască de lipsa de modestie, căci Vă asigur cu toată certitudinea: cunosc în amănunte activitatea multidimensională a colectivului de bibliotecari. Sincer să fiu la început credeam că bibliotecarul are doar funcția de a duce evidența împrumutului cărților de către cititor pentru a le lectura și a le restitui la timp pentru a fi parcurse din scoarță în scoarță și de alți curioși.

Prezența mea ca cititor pe parcursul multor ani de colaborare cu biblioteca m-a convins că această instituție de cultură e depozitul sfânt al spiritualității neamului nostru, iar bibliotecarele sunt Zeițele-Minerve ale ocrotirii, valorificării și promovării valorilor sacre ale universului.

E greu să depeni în memorie multiplele întâlniri cu poezii, scriitorii, oamenii de cultură organiza-

te de către colaboratorii bibliotecii. Toate întâlnirile se desfășoară ca duminici ale sufletului, impresiile după astfel de activități dau participanților emoții pozitive pe lungi durate de timp. Aici poezii originali din raionul nostru își prezintă cărțile noi apărute de sub tipar. De mai multe ori am asistat la lansări de cărți, cum ar fi: Nicolae Rusu: *Șobolaniada, Treacă alții puntea, Pușlamielul, Acasă*; Gheorghe Calamanciuc: *Celebritatea ghinionistului, Poeme de citit bătrânețea*; Haralampie Dilion: *Apa trece, gâlcele rămân, Ventuze pe suc de Meduze, Reportaj din pădurea domnească*; Parascovia Chiriac: *Cireși în floare*, etc. Recent am participat la o activitate comemorativă prilejuită de aniversarea a 80 de ani din ziua nașterii graficianului Gheorghe Vrabie, băștinașului nostru, originar din s. Călinești, care a elaborat printre multe altele Stema țării noastre prezentă ca simbol al statului, dar și a valutei naționale, la care au participat fiica, sora și fratele pictorului.

Grație activității directoarei Elena Negoită, care prin munca sa asiduă a câștigat pe parcursul ultimilor ani diverse proiecte, deasemenea și cu suportul întregii echipe, cu susținerea Secției Cultură și Turism, în rezultatul cărora instituția a fost dotată cu mobilier nou, calculatoare performante etc. Potrivit acestora, biblioteca nu se poate plânge că duce lipsă de cititori. Sala amenajată cu calculatoare zilnic e asaltată de băieței și fete curioși în perceperea tainelor universului prin intermediul calculatorului. Vizavi de sala de calculatoare șahiștii își aruncă în lupte crâncene toate forțele pentru a da șah și *mat* regelui adversar. La fel și cei pasionați de Robotică, pot veni să-și dezvolte capacitățile intelectuale prin programare și construcția roboților.

Sub conducerea dnei Marina Cosovan activează Clubul Seniorilor Vârsta de argint, oameni cu părul argintiu și cu minți de aur. La ședințele Clubului se pun în discuție diverse probleme sociale: Femeia – soție, mamă, gospodină și activist

social; Tradițiile, obiceiurile, folclorul – ADN-ul neamului nostru; Alimentația sănătoasă – garantul vieții; Familia – simbol și valoare supremă și multe, multe alte activități în care participanții devin poeți, interpreți, meșteri populari.

Cuvinte de aleasă considerație merită și celelalte bibliotecare, cu care am avut poate mai puține tangențe, dar le cunosc bine și știu cu certitudine că sunt adevărate profesioniste, activând de ani buni în bibliotecă, deseori am participat și la activități organizate de d-nele Margareta Gligor, Ina Dodon, Galina Țigîrlaș, Lilia Răzlovanu, iar la sala de calculatoare mă deservesc cu multă pricepere cadre tinere, recent angajate – Ghenadie Vrabie și Natalia Chirmici. Mult respect și pentru Silvia Șerstchi și Lilia Rotari de la serviciu fonduri, care se preocupă de organizarea și dezvoltarea colecțiilor – un sector deosebit de important din activitatea bibliotecii.

Am menționat la început că colectivul bibliotecii a reușit să canalizeze lucrul bibliotecii multidimensional ca cititor, ca valorificator al creației poetice, plastice și muzicale. Pentru menținerea acestui ritm de lucru în bibliotecă se organizează, pe lângă serviciile tradiționale și

servicii moderne. Aș menționa în acest context instruirea tuturor doritorilor de diferite vârste în însușirea tehnologiilor informaționale, a calculatorului. Am beneficiat și eu de 2 ori de astfel de cursuri și am rămas foarte mulțumit, deoarece am învățat multe lucruri, pe care nu speram că le voi mai însuși vreodată, în virtutea vârstei pe care o am. Acum pot comunica liber prin Skype cu copiii mei de peste hotare, am și un cont în Facebook, pot singur elabora un document în Word, unde nu știu îmi vin în ajutor bibliotecarii. Pentru aceasta eu personal și tuturor absolvenților acestor cursuri Vă mulțumesc din suflet. Vă doresc multă, multă sănătate, fericire, succese în viața personală și profesională! Sunteți BRAVISSIMO!

Colectivul bibliotecarilor pe parcursul activității fructuoase s-a depășit pe sine însăși. Părea că lectura cărții își pierde valoarea, dar Biblioteca a reușit în era computerizării să se posteze în avangarda de iluminare a maselor publice.

În numele tuturor cititorilor Vă mulțumește

Alexandru ȘUȘU,
cititor cu stagiul de pensionar,
ex profesor

„FAMILIA – IZVORUL DRAGOSTEI”

Taina familiei este cea mai mare binecuvântare divină, izvorul nemuririi neamului omenesc. Ea înseamnă trecutul, prezentul și viitorul țării noastre – semn că viața continuă și cunoaștem rostul iubirii.

În miez de florar, când simțim gustul ploii de primăvară și mirosul pâinii din cuibul părintesc, Casa Raională de Cultură Ialoveni a găzduit Concursul Tinerelor Familii, cu genericul: *Familia – izvorul dragostei*, organizat de Școala Primară Ion Creangă, Ialoveni, în parteneriat cu Primăria Ialoveni și Consiliul Raional Ialoveni. Scopul acestui eveniment inedit, consacrat sărbătorii 15 mai - Ziua Internațională a Familiei este promovarea potențialului valoric autentic al familiilor consolidate, care ne îmbogățesc casa, sufletul neamului și conferă sens vieții noastre pe pământ.

Evenimentul s-a remarcat prin participarea activă a cinci familii distinsse, pentru care căsătoria înseamnă o călătorie plină de înțelegere și dăruire, fidelitate și armonie, credință și recunoștință reciprocă:

1. Ion și Vitalina Garbuz au cea mai

mare bucurie – fiicele Amelia și Elena;

2. Săduța Sergiu și Rodica sunt mândri cu cei patru copiii: Dumitrița, Valeria, Nicolae și Iuliana;

3. Vadim și Mariana Rața își manifestă împlinirea și norocul purtând în brațe pe Daniel și Emma;

4. Vasile și Anastasia Zubcu ne mărturisesc că lumina casei lor sunt copiii Vasile și Elena;

5. Sergiu și Cristina Canțer sunt fericiți împreună cu îngerașii lor Vlad și Ionuț.

În deschiderea oficială festivității ne-a onorat cu un mesaj de felicitare domnul Lilian Carmanu, vicepreședintele raionului Ialoveni împreună cu o delegație de oaspeți de la Universitatea Vasile Alecsandri din mun. Bacău, România, menționând că, avem datoria morală și misiunea de a susține prin politici durabile familiile trainice – celula primordială a societății, dar și de a păstra cu sfințenie taina familiei, prin a cultiva generațiilor în creștere dragostea pentru valorile neamului!

Tinerile cupluri au fost antrenate

într-o competiție acerbă, ce a cuprins 3 probe: *Prezentarea familiei, Tema pentru acasă și Proba inginerizității*. Sunt modalități prin care, părinții împreună cu copiii au avut oportunitatea de a-și etala talentele, valorile și tradițiile frumoase, interpretând diverse creații artistice și povestind momente memorabile, ce fortifică viața de familie, cu imagini pe ecran. Astfel, au demonstrat rolul familiei în societate – de-a întări legăturile de neam și de-a asigura continuitatea vieții. Concurenții au întrunit criteriile: măiestria artistică, originalitatea, creativitatea, expresivitatea, cultura comunicării, dicția și ținuta scenică, sinceritatea, compatibilitatea și nivelul de cunoaștere reciprocă. Publicul minunat a trăit o simbioză de sentimente alese, exprimându-și încântarea prin aplauzele frenetice.

Prestanța scenică deosebită a perechilor participante a fost apreciată la justa valoare de o comisie de juri-zare, care a luat o decizie-surpriză: de a desemna laureate ale concursului, cele cinci familii merituose, și de a le decerna câte o diplomă de exce-

lență și trofeul gratitudinii. Membrii comisiei sunt: doamna Galina Nița, șefa, Direcției Generale Educație Ialoveni; doamna Tonu Margareta, șefa Direcției Generale Asistență Socială și Protecția Familiei Ialoveni; domnul Grigoriță Tudor – șef, Secția Culturală, Ialoveni; doamna Angela Ionescu, șefa Serviciului Stare Civilă, Centrul Multifuncțional Ialoveni domnul Vitalie Pupăzan, președintele Comitetului părintesc al Școlii Primare *Ion Creangă*, Ialoveni.

Înzestrați cu calități artistice deosebite, un grup de elevi ai acestei instituții de învățământ au jucat

într-o cheie ingenioasă, un fragment din cartea *Alegerea berzei. Misiunea 1511*, scrisă de Petre Crăciun și ilustrată de Alexandru Plăcintă. Profunzimea mesajului acestei piese a emoționat spectatorii până la lacrimi.

Doamna Alexandra Hincu, directorul Școlii Primare „Ion Creangă”, Ialoveni, a înmănat diplome de recunoștință familiilor care se implică, cu asiduitate, în viața școlii și cu care desfășoară un parteneriat fructuos în dezvoltarea armonioasă a copiilor.

Atmosfera prietenoasă a spectacolului a fost viu colorată de vocile mlădioase, vibrante și cristaline ale

artistelor în devenire: Valeria Chiron, care a interpretat piesa *Familia* și surorile Eufrosinia și Anastasia Lunic, care au felicitat profesorii și părinții cântându-le dulce *La mulți ani*. Auditoriul a savurat repertoriul valoros și a admirat evoluarea pătrunsă de farmec a membrilor Ansamblului vocal *Amicii*, conducător artistic - Valeriu Nedelciuc.

Crezul nostru e să ocrotim cu înțelepciune, izvorul tradițiilor prestigioase ale dinastiilor, moștenite din străbuni, și să păstrăm aprins focul dragostei în inimi, și în vatra părintească!

SILVIA POIANĂ, CONDUCĂTOR ARTISTIC AL FORMAȚIEI FOLCLORICE *DATINA*, S. PETREȘTI, UNGHENI

PROSOPUL STAROSTELUI

Se spune că prosopul este cartea de vizită a unei familii și mai ales a gospodinei. În el s-a scris cu străduință spiritul gospodăresc și nu numai. În el au prins viață creația, gustul estetic, imaginația, fiecăruia în parte. Iar una lângă alta – întregul popor al neamului nostru. Prosoapele sunt adevărate opere de artă, unele capodopere, care au străbătut prin timp până la noi. Păcat, că luați de timpuri și evenimente aspre, progrese, din mâinile noastre au lunecat tăcute, cumiți în neștiință, lăsând un loc gol în istorie. Multe din ele au devenit ștergare de mâini, sau pur și simplu, aruncate indiferent. Rar pe unde mai vezi „cuibărite”, tăcute, unele din ele. Și de câte ori ajungem cu ochii la ele, ne tresare inima, iar ochii umeziți se lasă în jos. De ce oare? Și ca să putem ridica ochii, cât de cât și să privim la el, o să încercăm să depănăm amintirile noastre despre prosopul starostelui. Starostele, avea un rol principal în desfășurarea nunții celei de trei zile, în anii '50 -'70 ai secolului XX.

Anume lui, starostelui, îi revenea misiunea, de a fi cu ochii pe desfășurarea nunții. De măiestria lui organizatorică și de spiritul lui gospodăresc, depindea succesul nunții.

El era legat cu prosop ales de soacra cea mică, când pleca la mireasă. Legarea, era un moment deosebit, însoțit de glume, melodii săltărețe. O sarcină aparte avea la *Masa cea mare*, atunci, când se ajungea la luat paharele. El primea *comanda*, de la nunii cei mari și organiza să aibă la

îndemână mai multe pahare, un ulcior cu vin, ținând legătură directă cu gospodarul, care stătea la gura beciului (acela, tot era chitit mai din timp, să răspundă de butoiul cu vin și să se cheltuie cu socoteală). Deveneau mai atenți și muzicanții. Le era pusă în valoare și măiestria lor interpretativă. Pe tot parcursul *de luare a paharelor*, muzicantul principal era cu ochii pe staroste. Luau paharele pe rând, mai întâi părtașii Nunului mare, apoi, a Socrului cel mare și încheia coloana părtașii socrului cel mic.

Cum se desfășura?

Cei care luau paharele, treceau prin fața mesei mirilor și a nunilor mari și, desigur, a celor care susțineau nănașii. Stăteau toți în picioare și primeau, cu cinste, pe cei ce se apropiau. Starostele se dezlega de prosopul lui, îl dădea la două femei mai *bune de gură*, mai sugubețe, mai *jucăușe* și trebuiau să joace prosopul de-asupra capetelor gospodarilor, celor care luau paharele. Melodiile erau diferite, dar săltărețe. Nuntașii, înainte de a lua paharul, se străduiau să găsească cele mai frumoase cuvinte de felicitare, adresate în primul rând mirelui și miresei, apoi nunilor, socrilor, nuntașilor. Apoi, închinau banii, de multe ori însoțit de urarea: *de la Dumnezeu mai mult, de la noi*

mai puțin, o sumă de bani și un cârlan, un gânsac și multe altele, sprijin de a începe o gospodărie. Iată aici, era și locul glumelor. Vai, sărmanele păsări și animale! Erau luate în seamă și ele. Melodiile erau diferite, de la gospodar la gospodar. De multe ori, gospodarii mai țănoși, comandau muzicanților, ce melodie să le cante. Și, doamne ferește, dacă nu le făceau pe plac. Se mai mocoșeau și ei, sărmanii, bătând la prețul lor – bacșișul. Glumele se apriteau din toate părțile, în dependență de gospodar și buzunarul lui – mai darnici, mai zgârțiți, mai plini de sine, dar

toți treceau și dădeau cinste mirilor și nănașilor. De multe ori se întâmpla, că venea vremea să ia paharele și vre-un gospodar cu greutate sufletească (celor care, în timpul apropiat, le decedase vre-o rudă sau, poate, vre-un vătădoi, de cel credincios consoartei), atunci starostele dădea comanda, *muzica să tacă* și el, liniștit, își făcea datoria. Era o lecție nemaipomenită pentru toți, nu numai pentru tineri. Fără multă vorbă, oamenii aveau în față un exemplu de credință față de cei care le-au fost aproape. Viața este viață și gluma tot se mai strecură, mai ales, pe lângă omul

vătădoi. Și gospodinele singure deveneau atunci și mai atente, și mai serioase, desigur, și mai grijulii. Era tot un fel de a susține omul la viață. Doamne, câtă înțelepciune? Sărmanul prosop, ajungea la casa starostelui *văleleu* și *vai de mine!* N-ai ce-i face, așa i-i soarta. Sărmanul staroste și sărmanul prosop. Ajungeau la răsăritul soarelui obosiți, dar mulțumiți, au mai adus în rândurile gospodarilor încă o familie. Dacă ar avea grai prosoapele starostelui? Sărmanul prosop, era *vinovat*, desigur, împreună cu starostele, dacă cumva unii din miri nu erau mulțumiți de parcursul vieții, de alegerea perechei. Aveau noroc starostele și prosopul și de ...să fi știut eu, îl legam de gât pe staroste cu prosopul cela....

Toamnă cu toamnă, de la căderea primelor frunze, apoi, acoperiți de promoroacă, până copacii deveneau goi și străzile pustii, prosoapele făceau drum celor, care începeau viața de familie. Ca apoi, alte gospodine, depănând amintirile, să țese alt prosop, pentru alți miri și mirese, care una – alta, dormeau ascunși după sobă, pe cuptorul cald. Păcat că, ne-am înstrăinat. Așa, fir cu fir, s-au țesut prosoapele, păsări ale vieții omului.

Destinul cuvintelor ~ 27

Termeni sportivi

Terminologia sportivă românească cuprinde două categorii principale de cuvinte: termeni formați în cadrul limbii noastre și termeni împrumutați din alte limbi. Majoritatea împrumuturilor lexicale sunt de dată recentă și provin din diferite limbi europene (franceză, germană, engleză, rusă). În idiomurile de origine termenii în discuție reprezintă creații proprii sau unități lexicale preluate din limbile clasice (greacă, latină). Fiecare din aceste cuvinte își are istoria sa.

Olimpiadă. Acest termen are astăzi mai multe sensuri: 1. „competiție sportivă internațională ce are loc o dată la patru ani”; 2. „manifestări culturale, pentru demonstrarea succesorilor obținute în dezvoltarea literaturii și artei sau în activitatea artistică de amatori”; 3. „concursuri la diferite obiecte de învățământ pentru elevi” (olimpiade de matematică, de fizică, de limbă și literatură etc.).

Cu sensul de „întreceri sportive de mare amploare” cuvântul *olimpiadă* era folosit încă de grecii antici (*olympiás, olimpiados*). La baza lui stă numele celui mai înalt munte din nordul Greciei – *Olimp* (*Olimpos*, 2917 m). În mitologia greacă, muntele Olimp era considerat lăcașul zeilor. Întrecerile sportive aveau loc în orașul Olimpia o dată la patru ani, vara, în zilele celebrării lui Zeus olimpiianul, părintele zeilor. Ceremoniile și jocurile sportive durau cinci zile. De mare popularitate se bucu-

rau întrecerile la alergări, pentatlon, aruncarea discului, luptele clasice, curse de care. Învingătorilor li se puneau pe frunte cununi din ramuri verzi de măslin, primind și cele mai mari onoruri. În timpul olimpiadelor încetau orice conflicte și operații militare, în țară stabilindu-se așa-numita „pace olimpică”.

Olimpiadele antice au avut loc neîntrerupt din anul 776 î. Hr. până în anul 394 d. Hr., când au fost desființate de împăratul roman Teodosiu. Din anul 1896 au început să se organizeze o dată la patru ani întreceri sportive internaționale, pe care astăzi le numim *Jocuri Olimpice*. Prima ediție a jocurilor olimpice de vară a avut loc la Atena și aceasta în amintirea vechilor olimpiade grecești.

Spartachiadă. Acest termen este format după modelul cuvântului *olimpiadă*, dar a fost creat nu în vechea greacă, ci în limbile europene moderne. Apariția lui e cauzată de organizarea primelor competiții de amploare între diferite asociații sportive. Sensul care i s-a atribuit cuvântului de la bun început și pe care îl are și astăzi este „întreceri sportive de masă, constând din probe la diferite genuri de sport”. În limba română termenul a fost împrumutat din rusă.

Cuvântul *spartachiadă* are la bază numele lui Spartac, conducătorul celei mai mari răscoale a robilor din Antichitate (anii 73-71 î. Hr.).

Original din Tracia, Spartac era gladiator în orașul Capua (Italia). El a creat o numeroasă oștire de robi care a înfrânt de mai multe ori armata romană, punând în pericol însăși existența statului roman. În anul 71 î. Hr. răscoala a fost zdrobită de o mare armată romană, aceasta constând din 10 legiuni, sub conducerea lui Marcus Crassus. Sclavii atunci au fost capturați, torturați și uciși. Termenul *spartachiadă* simbolizează lupta oamenilor muncii împotriva exploatării și asupririi sociale.

Prima spartachiadă internațională a avut loc la Praga în 1921, apoi la Moscova în 1928, la Berlin în 1931. Începând din anul 1956, o dată în patru ani, se desfășurau spartachiade de obicei în anul premergător Jocurilor Olimpice. Asociația sportivă benevolă „Spartak” din Rusia a luat ființă în 1935. După modelul termenilor *olimpiadă* și *spartachiadă* recent au fost creați și alți termeni sportivi cu elementul formativ *-iadă*: *academiadă*, *universiadă*.

Stadion. Dicționarele etimologice explică acest termen prin germ. *Stadion*. Istoria cuvântului însă este mult mai veche. Limbile europene moderne l-au împrumutat din neogreacă care, la rândul ei, l-a moștenit din vechea greacă. În Grecia antică arena centrală, destinată competițiilor sportive, era prevăzută cu o pistă pentru alergări cu lungimea de un stadiu (gr. *stadion*). Stadiul era o unitate de măsură a lungimii egală

cu 600 de picioare (aproximativ 192 m). După geograful grec Strabo (65 î. Hr. – 17 d. Hr.), colonia mileziană Tyras se afla la o depărtare de 120 de stadii de la gurile râului Tyras (Nistru), iar distanța dintre gurile râurilor Tyras și Istra (Dunărea) era de 900 de stadii. Mai târziu, prin transfer lexico-semantic, denumirea măsurii de lungime (*stadion*) a ajuns să desemneze pista pentru alergări, iar după aceea întreg terenul amenajat pentru competiții sportive.

În epoca romană, termenul *stadion*, cu sensul inițial de „măsură de lungime”, a pătruns din greacă în latină, unde avea deja forma *stadium*. Din latină l-au moștenit apoi limbile romanice apusene (fr. *stade*, it. *stadio*), de unde, cu forma *stadiu* și sensurile „fază, etapă”, „perioadă”, a pătruns și în limba noastră.

În Antichitate, primul stadion a fost construit în orașul Olimpia în sec. al V-lea î. Hr. Apoi, cu ocazia organizării olimpiadelor sportive, au fost construite stadioane și în alte localități din Grecia (Atena, Delfi). Mari stadioane moderne se află astăzi în orașele: Rio-de-Janeiro, Matrid, Praga, Cicago, Moscova, Budapesta. Stadionul din Moscova a fost edificat în anii 1955-1956, dispunând de tribune pentru circa 105 mii de locuri. În Republica Moldova funcționează astăzi peste 50 de stadioane. Stadionul republican din Chișinău, acum în așteptarea unei eventuale reconstrucții, a fost inau-

gurat în anul 1952 și avea 25 mii de locuri.

Fotbal. Oficial se consideră că jocul sportiv fotbal a luat ființă în Anglia pe la jumătatea sec. al XIX-lea. Însuși termenul *fotbal* a fost creat în limba engleză, la bază având cuvintele *foot* „picioar” și *balle* „minge”. De aici semnificația contemporană a termenului – „joc sportiv cu mingea, între două echipe, în timpul căruia mingea poate fi lovită cu piciorul sau cu o altă parte a corpului, în afara de mână”.

Un asemenea joc se presupune că se practica încă în Antichitate. Unele surse istorice semnalează acest joc în Anglia în sec. al XIII-lea. În anul 1314, în patria fotbalului, a fost emis un ordin prin care se interzicea „jocul cu mingea mare” în raza orașului. Pe la 1864 aici apar două tipuri de fotbal: fotbalul obișnuit și jocul cu o minge de formă ovală, lovită nu numai cu piciorul, dar și cu mâna, numit astăzi *rugby*. În același an, odată cu înființarea Federației engleze de fotbal, s-a publicat și primul regulament de joc. Primul meci internațional de fotbal s-a desfășurat la Glazgo, în sezonul sportiv 1871-1872, între echipele Angliei și Scoției. În Basarabia fotbalul a fost introdus la începutul sec. al XX-lea. Primele competiții oficiale au avut loc aici în anul 1936.

Hochei. Termenul *hochei* ne-a venit din limbile europene moderne, la origine însă fiind un cuvânt

tot englez. Se disting trei varietăți de hochei: a) hocheiul pe gheață, originar din Canada, cunoscut cu numele generic de *hochei*, având ca obiect de joc pucul („șaiă”); b) hocheiul pe gheață cu mingea, în care se folosește o minge confecționată din sfoară împletită; c) hocheiul pe iarbă, folosind ca obiect de joc o minge din piele albă, cu interiorul din plută și sfoară. Toate denumirile menționate reprezintă în limba noastră calcări după termenii corespunzători din alte limbi.

Hocheiul pe gheață a apărut pentru prima dată în Canada și aceasta dintr-o simplă întâmplare. Se zice că într-o zi geroasă, pe lacul Ontario, în apropierea căruia se afla cantonată o unitate militară, un grup de soldați, pentru a se încălzi, s-a apucat să măie pe gheață o cutie de conserve, lovind-o cu niște bețe. Jocul, fiind reluat de mai multe ori, a căpătat răspândire și a ajuns, în cele din urmă, să fie recunoscut drept joc sportiv de masă. În anul 1866, la Kingston, capitala statului Jamaica (America Centrală insulară), a avut loc primul meci oficial de hochei.

O mai mare răspândire a căpătat în țările europene hocheiul pe gheață. La noi hocheiul obișnuit a început să fie practicat în anii de după cel de al Doilea Război Mondial. În prezent, hocheiul pe iarbă are o largă răspândire în Asia și mai cu seamă în India.

ROSTUL

După câțiva ani de la plecarea noastră din București, am revenit pe străduțele arhicunoscute din Dorobanți, ca un copil curios să vadă ce s-a mai întâmplat pe acolo în lipsa lui. Era o seară caldă de sfârșit de săptămână în care orașul părea golit. Terasse noi, magazine falimentate, anunțuri cu spații de închiriere, dar mult mai puține decât acum patru ani. Aceeași cofetărie, același magazin vechi și demodat de draperii, cu plapume moi și colorate în vitrină. Showroom-ul cu mobilă de lux s-a închis. Magazinul de produse tradiționale țărănești la fel. În schimb, un fast-food nou cu feluri de ciorbe turnate din polobocele și o patiserie au răsarit pe străduță. Aceeași pată de asfalt găinată din abundență exact în același loc – sub pomul unde cei din bloc nu parchează. Iar eu, cândva, nou-venită în oraș, mă bucurasem că e liber, până când era să nu îmi recunosc mașina dimineața! Observ că notarul din clădirea nouă de birouri a subînchiriat parterul, unde era recepția, unei librării. Semn că treburile nu au mers tocmai strălucit. La blocul unde am stat cândva au schimbat poarta. Acum e cu cifru, nu am putut intra în curte. M-am uitat doar la geamurile vecinilor și m-am bucurat că sunt flori vii la cel al bătrânei de 86 de ani (pe atunci), care ieșea aranjată și elegantă, cu perle la gât până și la magazin, coborând scările celor patru etaje de una singură. Cred că a împlinit 90 anul acesta. Sper, cel puțin. Iar de la geamul vecinului bețiv de la unu, se auzeau aceleași discuții aprinse. Pe pervazul de la etajul unu al blocului de vizavi, cel cu perdele în alb-negru, stă țanțoș același piscoi negru. Geamurile sunt larg deschise și se aude gălăgie și lume multă. Așa a fost dintotdeauna la ei. Doar că fețele ce se ivesc de la geam, cu o țigară ținută mult peste pervaz, că să nu fie vizibilă din interior, sunt acum de adolescenți, iar de pe blogul stăpânei casei aflu că fiică-sa i-a preluat obiceiul frumos de a umple casa cu voce

bună. Ei, și parcă mai ieri se juca cu fiică-mea pe străduțe, de s-au umplut ambele de păduchi. Erau atât de mici!

Ambasada turcă e la fel de iluminată și cu aceeași pază plictisită. Virez pe după colțul fostului coafor, care acum s-a transformat într-un nou bar cu ușile larg deschise și intru pe alea dosită, cu un mic părculeț. Aici îl aduceam pe cel mic pe când abia începuse să prindă viteză în pași. Parcă a fost mai ieri! Revăd casa imensă și superbă, la fel, însă, cu toate obloanele trase, de după care, mereu, o doamnă furioasă se răstrea la copiii din parc. Era moștenitoarea casei, o femeie singură și care făcuse nenumărate demersuri pentru desființarea părculețului mic din apropiere, cu două leagăne și un tobogan. O deranja zgomotul. ”Nu o băgați în seamă, e nebună! Nu are cum să înțeleagă că este cel mai frumos zgomot de pe pământ – clinchetul de voci de copilași!”, mi-a spus într-o zi o altă doamnă, care îmi vorbea pentru prima dată după mult timp de observație reciprocă în serile de vară, când se mai ridica năduful de București. La fel ca și cea care striga de după obloane, această doamnă cu pălărie, mereu elegantă, îmi părea ciudățică.

Venea zilnic și urmărea copiii din parc cum se joacă, cum le pupă mamele lor palmuțele lovite, cum le explică despre frunze și mămăruțe. Putea să stea ore întregi și să privească doar. Și avea la ea biscuiți sau sticuri cu care îi servea pe copii, dar neapărat cu permisiunea părinților. Îmi părea mult prea manierată pentru Bucureștiul actual și mult prea rafinată pentru o nebună.

Am ridicat acum privirea involuntar spre geamurile ei, amintindu-mi acea discuție a noastră de acum patru ani. Ardeau luminile în toate cele trei camere. Cu toate că locuia de una singură de mult timp deja. ”Sunteți o mare norocoasă, continua atunci discuția cu mine. Nici nu vă imaginați cât sunteți de norocoasă, doamnă. Am avut și eu cândva o

fetiță. Și a crescut fetița mea și mi-a dăruit o nepoțică. Frumoasă ca luna de pe cer. Îngerașul bunicii! Și mi le-a omorât pe amândouă nemernicul de ginere. A intrat în depășire nepermisă și le-a zdrobit pe loc. Se grăbea, cică, tare la maică-sa. Cu câteva minute înainte de accident, m-a sunat cea mică și am vorbit cu ea la telefon. Știți ce mi-a zis? ”Să mă aștepți, că ne vom întâlni când voi pune iar picioarele pe pământ, buni. Și asta a fost tot”. A făcut apoi o pauză lungă.

”Următorul apel a fost de la ruda ceea a lor necioplită, care m-a sunat să îmi zică că sunt moarte. Ambele. Să vin să le aduc acasă. M-a anunțat așa sec și a închis. Noroc că era soțul lângă mine, că de altfel cădeam pe jos. Of, și el săracul, s-a stins la puțin timp după aceea. Nu a putut duce. Aș fi vrut să fiu eu în locul lor, al fetelor, mai ales. Sau, măcar în locul soțului. Dar uite-mă, de atâția ani mă tot zbat pe pământ și nu îmi găsesc rostul. Oi fi având vreunul, sau a uitat Dumnezeu de mine??? Tocmai de aceea vin să văd îngerașii ăștia minunați cum aleargă prin parc. Prin ei a coborât și cea mică a mea pe pământ. Că doar așa mi-a zis, nu? Și mă bucur tare de ei. Și le dau câte un biscuițel, cum i-aș fi dat și ei, sărmana. Sper că nu vă deranjează?” S-a ridicat și a plecat. De atunci nu a mai deschis niciodată subiectul ăsta.

Nu am putut spune nimic atunci. Sunt exact acele situații penibile în care nu știi cum ar trebui să reacționezi. Și stai mut. Și te simțit, nu știi de ce, vinovat. Pentru ce i s-a întâmplat, dar și pentru că ai mei sunt sănătoși și dolofani. Și aleargă fericiți. Straniu sentiment. Grea apăsare.

Mă tot uit acum la geamurile ei mari, luminoase și mă întreb de ce nu doarme la ora asta. Probabil și cei care m-au observat singură, noaptea în parc, și-au pus aceeași întrebare. Da, e târziu. Eu, una, îmi caut, printre aceste străzi, amintirile. Iar ea? Încă își caută rostul?

„TREC ANII HAIDUCULUI”

Ziua de duminică, 25 august curent, în raionul Rezina a fost marcată de desfășurarea celei de-a IV-a ediții a Festivalului Național al cântecului haiducesc *Trec anii haiducului*. Evenimentul cultural a avut loc în pădurea Țahnăuți, pe rol de organizatori producându-se Centrul Național de Conservare și Promovare a Patrimoniului Cultural Imaterial, Secția Cultură a Consiliului raional Rezina, Palatul raional de Cultură *Nicolae Lupov* și primăria comunei Țareuca.

Oaspeții au fost întâmpinați cum se cuvine, moldovenește, cu pâine, sare și un pahar de vin – este vorba de Diana Dicusari, directorul Centrului Național de Conservare și Promovare a Patrimoniului Cultural Imaterial; Tudor Colac, doctor în etnologie, folclorist; Angela Racu, șeful Secției Cultură Rezina; Mihail Olari, primarul de Țareuca; Eleonora Graur, deputat în Parlamentul Republicii Moldova.

La fel au fost omeniți și membrii celor 11 colective folclorice de bărbați (inclusiv 5 din raionul nos-

tru), venite să creeze atmosferă de sărbătoare și de viață haiducească. Or, Festivalul are drept obiective păstrarea memoriei vii a numelui Petru Jemnă, valorificarea și popularizarea repertoriului cu tematică haiducească, susținerea activității formațiilor folclorice de bărbați, atragerea și implicarea publicului în procesul de revitalizare a folclorului.

La amplificarea încărcăturii emotive a evenimentului au contribuit semnificativ și lucrările meșteșugarilor, selectați cu multă grijă de către organizatori pentru a etala posibilitățile sufletului și mâinilor creatorului de frumos și pentru a le vorbi vizitatorilor despre bogăția și varietatea rezultatelor muncii acestor oameni.

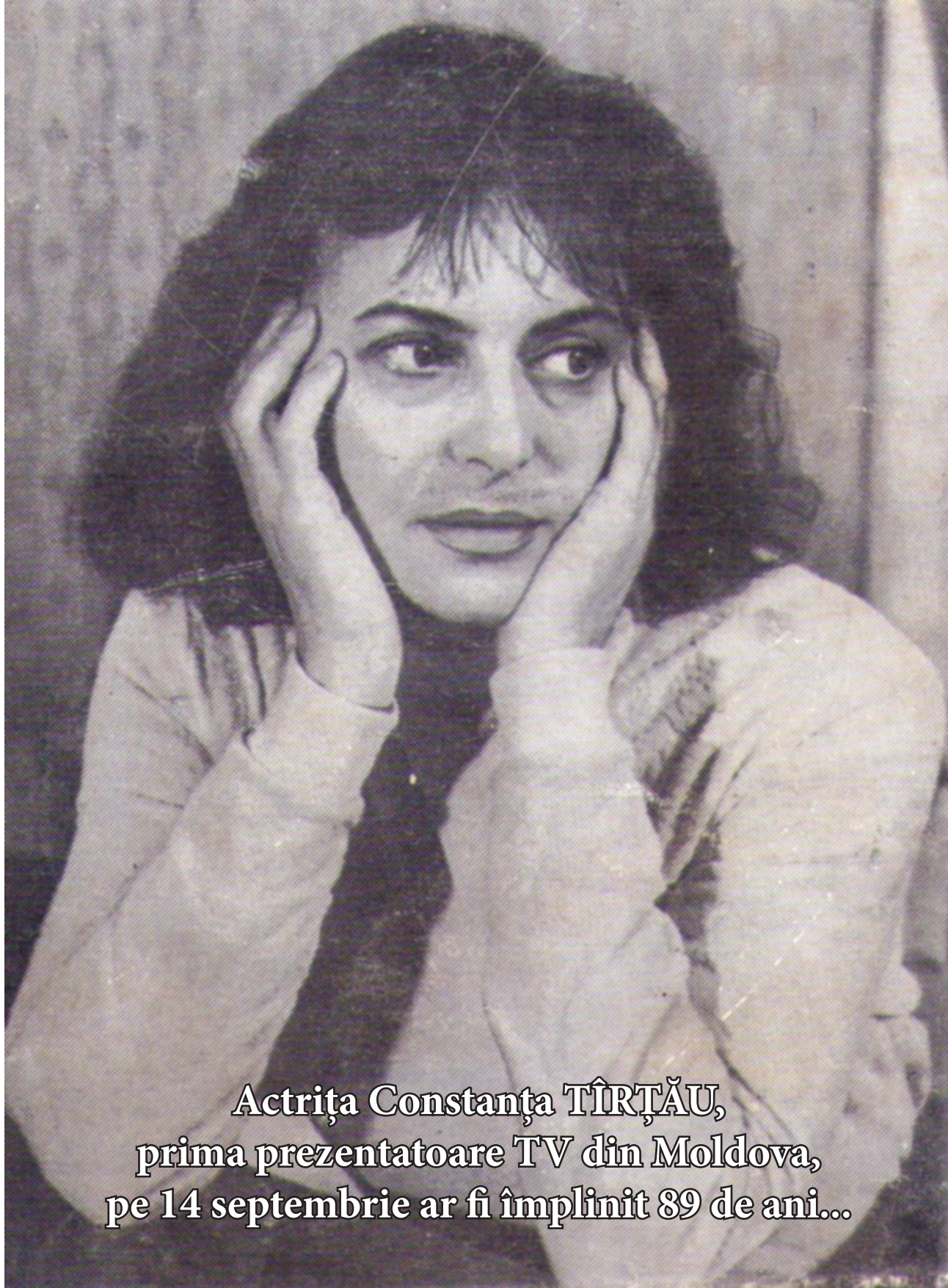
Evenimentul a demarat cu vorbe bune și urări de viață îndelungată în adresa Festivalului și celor care contribuie la valorificarea și perpetuarea folclorului haiducesc, rostite de către oaspeții de onoare ai evenimentului: Eleonora Graur, Diana Dicusari, Angela Racu, Mihail Olari. Tudor Colac a mers mai departe, referindu-se

la festivalul propriu-zis și folclorului haiducesc, importanța haiducilor în istorie (cei care au luptat pentru dreptate), dar și importanța acestui segment al folclorului nostru. Și i-a prezis viață lungă festivalului, cel puțin, din două motive: că promovează tematica haiducească din folclorul nostru și cântatul în grup bărbătesc.

Au urmat câteva ore bune de cântec în interpretarea formațiilor de bărbați, spectacol, căruia i-au dat start bravi membri ai Formației *Haiducii* din Rezina.

Pe final, folcloristul Tudor Colac a procedat la o succintă caracterizare a evoluării fiecărei formații, iar Diana Dicusari și Angela Racu le-au înmănat participanților și meșteșugarilor diplome și premii bănești, răsplătindu-le astfel prestația și încurajându-i pentru noi și semnificative implicări în viața culturală a raionului și țării. De o diplomă din partea organizatorilor s-a învrednicit și primarul de Țareuca, Mihail Olari, care, în acest an, a găzduit deja pentru a doua oară frumosul eveniment.

Actrița Constanța TÎRȚĂU,
prima prezentatoare TV din Moldova,
pe 14 septembrie ar fi împlinit 89 de ani...

